התורה והמסורת בבשורת מתי

משמעות המושג תורה
ויחסו של ישוע לתורה ולמסורת ישראל
בבשורת מתי

ברוך מעוז
054-66-99-521
bmaoz@GMX.com

המכללה הישראלית למקרא
המרצה: עקיבא כהן
הרקע היהודי של בשורת מתי

מ.א. סתו מאי 2009

תוכן העניינים

1. הצגת הנושא 3
2. המושג תורה בבשורת מתי 4
2.א התייחסויות ישירות למושג תורה 5
2. ב התייחסויות לתורה בלא התייחסות למושג 11
2. ג מסקנות ראשוניות 16
3. המסורת בבשורת מתי 17
3.א. התייחסויות ישירות למושג *מסורת* 18
3.ב. התייחסויות למסורת בלא שימוש במושג 18
3.ג. מסקנות ראשוניות 31
4. מסקנות סופיות (בינתיים) 32
רשימת מקורות 35

התורה והמסורת בבשורת מתי

1. הצגת הנושא

למושג *תורה* יש משמעויות רבות בכתובים בכלל ובברית החדשה בפרט. מהי משמעות המושג *תורה* בבשורת מתי, וכיצד מציג מתי את יחסו של ישוע לתורה? היהדות, ממשיכת דרכם של הפרושים, מקבילה את התורה ואת המסורת הפרשנית וההלכתית היהודית. כיצד מציג מתי את יחסו של ישוע למסורת זו?

כדי לענות על שאלות אלה נבחן 1) כיצד מציג מתי את יחסו של ישוע לתורה 2) כיצד מציג מתי את יחסו של ישוע למסורת ישראל שהלכה והתגבשה באותה עת בידי הפרושים[1]. שלוש בחינות חשובות נוספות הנחוצות לביסוס מסקנות-הביניים שהמחקר הנוכחי יוביל אליהן, שלא נוכל לעסוק בהן כאן מקוצר היריעה, הן 1) השוואת מתי למקבילות בבשורות הסינופטיות האחרות במטרה לאבחן את הדגשים המיוחדים למתי בהשוואה למרקוס ולוקס, 2) השוואת מתי למקבילות בבשורת יוחנן במטרה לאבחן את הדגשים המיוחדים למתי בהשוואה ליוחנן, 3) תאור היחס של העם אל ישוע בהשוואה (לעתים בניגוד, ראה למשל כ״ו 5-4) ליחס הסופרים, הפרושים והצדוקים אליו[2].

דיונים רבים בנושא שלפנינו ניגשים לבשורת מתי במטרה לדלות תמיכה לעמדה שנקבעה מראש. לצורך זה חוטאים חלק ניכר מדיונים אלו במה שסנודגראס[3] מכנה hyper-exegesis בכך שהן מתמקדות על אמירה כזו או אחרת כשלעצמה, במקום לנסות ״לברר את תפקידן של האמירות השונות במסמך השלם״[4]. אף שאין אדם החף מכל דעה, ואני בוודאי שאינני טוען להיות כזה, אשתדל במחקר זה להתיר למתי לדבר בעד עצמו על ידי כך שאדון בבשורה שחיבר כיחידה אחת, בלי לנתק אמירות מהקשרן המיידי או מהקשרה הרחב-יותר במסגרת כתב-הבשורה עצמו. אור רב נשפך על

---

[1] אנחנו ערים לכך שבתקופת ימי ישוע עלי אדמות הפרושים לא ייצגו את הגירסה השלטת ביהדות, אף השתיימרו לכך (כפי שעשו חסידי הכיתות היהודיות האחרות באותם ימים). לא הייתה גירסה שלטת. אבל הפרושים הציגו טענה רבת משקל לזכות להיות חסידיה של מוריה של גירסה ששאפה לכך, וזמן קצר אחרי חרבן הבית גם מימשה את שאיפותיה במידה מעוררת השתוממות, גם אם השיטות שנקטה לא היו כאלה.

[2] יפה שואל ומשיב *השואל והמשיב*, "Why did the evangelist add references to the Sadducees in just two places in his gospel: 3:7, where the Pharisees and the Sadducees go to John for baptism, and 16:1-12 where there are four references in all? ... [T]he most plausible explanation is the simplest: from the perspective of the evangelist the similarity between the Pharisees and the Sadducees is more important than their differences; they are alike in their opposition to Jesus and his followers."
מקראה Jerusalem University College,
המאמר Synagogue and Church (שם המחבר לא נמסר), עמ. 520. ראה גם את מאמרו של נואל ס. רבינוביץ, Does Jesus Recognize the Authority of the Pharisees?, Jerusalem University College Reader, עמ. 625 ואילך.

[3] Klyne Snodgrass, עמ. 29.

[4] שם.

טקסטים כשהם נבחנים בדרך זו, שהרי המחברים בחרו את המידע שהעבירו בכתביהם וגם בחרו במידה רבה את האופן שיעבירו אותו, וזאת במגמה מודעת לשרת את המטרה החיבורית שהיתה לפניהם. לולא כך, לא היו לנו ארבע בשורות אלא אחת, או שארבע הבשורות היו מספרות את אותו סיפור, באותה דרך, באותו סדר ועם אותם דגשים, מה שהיה מייתר שלוש מהארבע.

מיעוט ההתייחסות של מתי לזמנים ולמקומות מעיד על כך שכתיבתו הייתה מגמתית[5], שכן הוא לא התיימר, כלוקס, להציג דברים על פי סדר התרחשותם, אלא שעיצב את בשורתו באופן מאוד מכוון. מן הראוי להכיר בכך שזה האופן בו כתבו "היסטוריה" באותם ימים. בניגוד לטענת-הסרק שמעלים היסטוריונים רבים בימינו אודות עבודותיהם, בימי קדם לא התיימרה כתיבה היסטורית להציג עובדות היסטוריות "אובייקטיביות" גרידא אלא לבסס השקפת עולם או מכלול טענות כאלה או אחרות, אם בתקווה לשכנע את הקורא באשר לתקפן של הטענות-למלכות או למעמד, אם להאדרת המנהיג או ממלכה, ואם לקידום השקפה מדינית או דתית.

אי לכך, איננו באים לטקסט למצוא בו אישור להבנתנו הראשונית. אנחנו באים אליו בציפיה שיתקן וימתן, ובמידת הצורך יבטל, את הנחותינו, ויוביל אותנו צעד נוסף קדימה אל האמת שבדבר אלוהים.

2. המושג תורה בבשורת מתי

התורה היא נושא מרכזי בבשורת מתי[6] למרות זאת, למרבה הפליאה, המושג עצמו (*תורה nomos*) בהתייחס לתורה שניתנה לישראל בסיני מופיע בבשורת מתי שמונה פעמים בלבד[7]. לעומת זאת, יש בבשורה זו התייחסויות נרחבות רבות לתורה שאינן נוקטות בשם התואר עצמו. כדי להגדיר את משמעות המושג *תורה* בבשורת מתי, עלינו לבחון את ההתייחסויות לתורה בהקשרים השונים שהמחבר יוצר בחיבורו ועל פי סדר הצגתם. זה, אם כן, הצעד הראשון שננקוט במחקר קצר זה.

---

[5] לוקס קובע במפורש שכתב את בשורתו, לא כדי להציג עובדות אלא את וודאותן (לוקס א' 4-1), ויוחנן מציין שכתב כדי להביא את קוראיו לאמונה (יוח. כ' 31). המבנה הסכמאטי על בשורת מתי (מבוא, מקטעים חוזרים של הוראה ומעשים, סיום ופסגה מסיימת) והשימוש המכוון בביטוי היהודי המובהק "מלכות השמים" במקום "מלכות אלוהים", מעידים גם הם בקול ברור על מגמתיות זו.

[6] Albright and Mann: "No other NT document represents Jesus upholding the Law so extensively as the Gospel of Matthew" (pg. CVI).
אם זאת, יפה מזהירים המחברים שדגש מוגזם על נושא זה בבשורת מתי תנתק את הדיון מהקשרו המכוון ועל כן גם ממשמעותו המיועדת, משום כך,
"The attitude of Jesus to the Mosaic Law must be seen against the background of the Covenant." (ראה שם).

[7] ה' 17, 18, ז' 12, י"א 13, י"ב 5, כ"ב 36, 40, כ"ג 23. כך גם סנדגראס (עמ. 31)את מתי ה' 20 ניתן להבין כמתייחס לדין תורה או לדין אזרחי. כשמדובר בבן ישראל, סביר שמדובר בדין תורה ובמקרה זה מופיע המונח בבשורת מתי בקשר לתורה 10 פעמים. אם מדובר בגביית מס, סברתנו אינה נכונה.

2.א התייחסויות ישירות למושג תורה

מתי ה' 17-20[8] פותח את הצגת יחסו של ישוע לתורה בדרשה על ההר. בדרשה זו, יחסו של המשיח לתורה חיובי ביותר[9]. כל עוד השמים והארץ עומדים, יש לקיים את הכול, עד קוצו של יוד[10]. תלמידי ישוע אינם רשאים להפר את התורה אלא שעליהם לקיים וללמד אותה. התורה מגדירה את יעודו של המשיח, שכן הוא בא אל העולם כדי להגשים אותה[11].

בנקודה זו עלינו להתחיל. המשיח לא בא להפר את התורה אלא להגשים אותה (*plerosai*), להביא אותה ליעדה הן באשר למלוא משמעותה והן באשר למטרותיה ויעדיה[12]. השלמה זו של התורה מתבטאת בכך שהמשיח מפרש את התורה כרוחה וככוונתה האמיתית המקורית מראשית[13], וקורא את שומעיו לצדקה מושלמת זו[14], העולה בהרבה על זו של הפרושים והצדוקים[15]. בדרך זו מפגין מתי

---

[8] "אַל תַּחְשְׁבוּ שֶׁבָּאתִי לְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה אוֹ אֶת הַנְּבִיאִים; לֹא בָּאתִי לְבַטֵּל כִּי אִם לְקַיֵּם. אָמֵן. אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, עַד אֲשֶׁר יַעַבְרוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ אַף יוֹד אַחַת אוֹ תָּג אֶחָד לֹא יַעַבְרוּ מִן הַתּוֹרָה בְּטֶרֶם יִתְקַיֵּם הַכֹּל. לָכֵן כָּל הַמֵּפֵר אַחַת מִן הַמִּצְוֹות הַקְּטַנּוֹת הָאֵלֶּה וּמְלַמֵּד כָּךְ אֶת הַבְּרִיּוֹת, קָטוֹן יִקָּרֵא בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם. אֲבָל כָּל הָעוֹשֶׂה וּמְלַמֵּד, הוּא גָּדוֹל יִקָּרֵא בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם. אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, אִם לֹא תִּהְיֶה צִדְקַתְכֶם מְרֻבָּה מִצִּדְקַת הַסּוֹפְרִים וְהַפְּרוּשִׁים לֹא תִּכָּנְסוּ לְמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם."

[9] ג'והן קלווין: So far from there being any discord between his teaching and the law, he intends there to be excellent agreement with the Law and the prophets... We must not make out that there has been any abrogation of the law in Christ's coming… So let us learn to preserve this connection of Law and Gospel inviolable, John Calvin, Vol. I, pp.178-180.

כדברי Gerhard Barth, "The godlessness against which [Matthew] fights is a compound of *nomos*: it is *anomos*", (עמ. 62-63).

אתם מסכים W.D. Davies , הקובע כי ,
"Jesus upholds the law, so that between him and Moses there can be no real conflict",
ראה ציטטה זו מובאת מחומר שנמסר על ידי עקיבא בלא ציון המקור עמ. 482..

[10] "Matthew ... holds fast to the lasting validity of the law", Gerhard Barth, עמ. 64.

[11] מתי ה' 17.

[12] ראה בעמ. 58-57 אצל Albright and Mann את הדיון הקצר בעניין משמעות המלה. בעניין זה מוסיף Allison בעמוד 182 ואומר, "5:20, in announcing that the righteousness of Jesus' followers must exceed that of the scribes and Pharisees, anticipates the Jesus' words in the subsequent paragraphs will, in their moral stringency, exceed those of the Torah.". למותר לציין כי אין ביטול התורה או אף הוספה אליה, אלא רק הכוונת השומעים והקוראים אל מלוא משמעותה.

[13] ראה הערה 15.

[14] דיונים רבים נערכים באשר למשמעות המלה היוונית ולא כאן המקום להיכנס אליהם. על פי ה Dictionary of New Testament Theology, ערך Fullness, *pleiro'o*, פירושו, בין השאר, לממש, לבצע, להשלים, להביא לידי שלמות, לספק בשלמות, לסיים. ראה גם A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature by Arndt and Gingrich. סיריל מסביר: "דרך החיים על פי הבשורה הופכת (*metamorphosin*) את האות הכתובה לאמת ... (המשיח) לא מבטל את משה, וגם לא מלמד אותנו לדחות את הוראת התורה, אלא שמעל מה שהיה חבוי בסמל הוא מציב, באור כלשהו בהיר יותר, את האמת" (מצוטט על ידי Robert L. Milken, Judaism and the Early Christian Mind, Yale University Press, 1971, pg. 14. כך גם Fenton John Anthony Hort, Judaistic Christianity, 1894, Baker Book House, Twin Brook Series reprint 1980, pp. 15f.

את שורשיה המקראיים של האמונה במשיח, מעורר את קוראיו היהודיים להאמין כמותו ומצייד את הקהילה בכלים להכריז את הבשורה לעם ישראל במונחים מוכרים, המחייבים את הלב ואת המחשבה כי הם עונים על הנחות היסוד ומובאים במונחים המדברים אל הלב היהודי [16].

ה' – ז' מתי מציג את ישוע כמי שלא התכחש לסמכות התורה[17] אלא שפירש את כוונתה המקורית[18].

בכל פעם שהמשיח אמר "שמעתם כי נאמר"[19], הוא ככל הנראה התייחס לחומש, כפי שזה הובן

ברוח זו אומר ג'והן גיל: "A 'pharisaical' righteousness will never bring a person thither [to heaven *BM*], nor will any righteousness of man's, be it what it will, because the best is imperfect; it must be a righteousness exceeding that of the Scribes and Pharisees; and such is the righteousness of the saints: indeed their inherent righteousness, or the sanctification of the Spirit, is preferable to any righteousness of a natural man; it exceeds it in its author, nature, effects, and usefulness; yea, even works of righteousness done by believers are greatly preferable to any done by such men as are here mentioned: but, above all, the righteousness of Christ, which is imputed to them, and received by faith, is infinitely more excellent in its author, perfection, purity, and use; and which is their only right and title to eternal glory; and without which no man will be admitted into that glorious state".

ראה גם Barth עמ. 67 ואילך. לדעת זה האחרון, כוונת המילה היא להעמיד בתוקף, להראות את תוקף. אך שהבנה זו של המלה נראית לי קשה, במיוחד בעברית ובארמית, גם היא תומכת בעצם בעמדה שנקטנו למעלה, אם כי מנקודת ראות שונה במקצת. תוקף הדברים הוא במשמעותם. לכן הוא מסכם בעמ. 70,

"This establishing of the will of God takes place here, in 5:17 ff. through Jesus' teaching".

כיוון שכך, הוא מסכם על מתי ' 7:13 :12–27 "The interpretation of the demand of God is thus concluded. From onwards there follow concluding exhortations to the doing of the will of God as thus set forth" (עמ. 73).

Bockmuehl (עמ. 5–4): "[I]n near-rabbinic style … a formula like 'You have heard that it was said' introduces the citation of an interpretive tradition with which Jesus takes issue; with his own 'But I say to you' he then proposes his own line of interpretation."

לדעת R. T. FRANCE, המונח *pleiro'o* מבטא את מוקד בשורתו של מתי (עמ. 167). W. D. Davies מעניק לנו דיון מעמיק ויסודי במשמעות המושג (ציטטה זו מובאת מחומר שנמסר על ידי עקיבא בלא ציון המקור עמ.490–485) ומגיע למסקנה כי ישוע מגשים את התורה בכך שהוא מביא תורה חדשה הנעלה על קודמתה, וכי מעשה זה הוא מעשה אסכטולוגי (עמ. 486), וזאת בכך שהוא מגשים את מה שהתורה צפתה או ניבאה ובכך שבוא עצמו הופך למרכז בתשומת הלב של המאמינים (עמ. 487). התורה מוצאת את התגשמותה בכך שהיעדים שקבעה -- צדקה הנעלה מזו של הפרושים, ובואו, תורתו ופעולתו של המשיח - הופכים ממצווה והבטחה למציאות.

לדעת סנודגראס (עמ. 45–44), משמעות מלה היא לממש בחיי המאמינים. להוכחת דבריו מצטט סנודגראס את רומ. ח' 4, י"ג 8, גלט. ה' 14. המרחק בין הבנה זו של המונח לזו של הלקסיקון המצוטט למעלה אינו רחוק, ולעניין מחקר זה אין צורך לדון בהבדלים.

[15] מתי ה' 20.

[16] יש בהחלט מקום להראות ביתר דיוק עד כמה היו מונחים ושיטות אלו מקובלים בתקופה שחיבר מתי את בשורתו. ספרות התקופה וזו שקדמה לה מאפשרת בדיקה כזו, אך לא כאן המקום לעסוק בכך.

[17] Allison, pg. 182: "there is no overturning of the Torah. Jesus, according to Matthew, neither dismissed the Torah nor released his followers from its imperatives. The commandments, so far from having been drained of their ancient life, are still the living, active word of God."

[18] במתי י"ט ישוע מתייחס לכוונתו המקורית של הכתוב (מראשית) בהשוואה למה שניתן היה לדרוש מבני אדם בגלל קשי לבבם. מתי מציג את ישוע כאומר כי לא בא להפר את התורה ואת הנביאים אלא להגשימה (ראה למעלה והשווה את דרשותיו של ג'והן קלווין על עשרת הדברות).

[19] ביטוי יהודי מובהק המוכר היטב במשנה ובתלמוד ובא לציין מה שנאמר על התורה.

והובהר על ידי הפרושים[20]. לו היתה כוונתו להתייחס לנאמר בחומש בלי להתייחס לאופן שהובן, הוא היה משתמש, כמנהגו-בקודש בציטוט הכתובים, במושג "ככתוב"[21].

דעתנו זו מתחזקת בכך שאין בדברי המשיח המובאים כאן סתירה לנאמר בחומש עצמו אלא ניגוד גמור למה שנאמר במסורת הפרושית על החומש. מכאן שהמשיח בעצם אומר, "שמעתם כי, על מצווה זו או אחרת מהחומש, נאמר כך וכך. לא כך הדבר. צדקתכם חייבת להיות רבה מזו שדורשים הפרושים והצדוקים, שהתמקדותם במימד הנראה-לעין והמפוגן של התורה הביאה לאבדן הכרה בָּעיקר שבתורה[22], שהוא ההיבט המוסרי". משום כך מדבר המשיח בהמשך על תמצית תורה והנביאים (ז' 12, כ"ב 40, השווה רומ. י"ג 8, גלט. ה' 14)[23], ועושה זאת במונחים מוסריים מובהקים. מכוח גישתם הלקויה של הפרושים, על אף ההקפדה היתרה שלהם על קיום התורה, הם למעשה הפרו אותה[24]. זאת כי הם נטו להתמקד במצוות במונחים יבשים, חוקתיים, באופן שמחייב הקפדה על הנאמר בתורה באופן מילולי גרידא, בלי להתייחס לרוח הדברים ולמשמעותם ובלי לחייב במידה מספקת את הלב. בכך איבדו את ההכרה ברוח התורה וביעדה, שהם העיקר. בנוסף, הדגש ששמו על ההיבט הטקסי של התורה על חשבון המוסרי נגד במהותו את רוח התורה ואת עיקר כוונתה.

נוכח דבירו על פרשנויות הפרושים מחייב ישוע את שומעיו ב"הַמִּצְוֹות ... הָאֵלֶּה"[25] , לא "המצוות" גרידא אלא המצוות שהורה ישוע ובאופן שהוא פירש אותן. אגב, כל המצוות שהמשיח הזכיר נוגעות להיבט המוסרי של התורה, לעשרת הדברות[26] (ראה דבריו הדומים בז' 26 ואת הדיון במלים אלה בהמשך). מי שמקיים את המצוות *הָאֵלֶּה*, דומה למי שבנה את ביתו על סלע, ועל כן

---

[20] Albright and Mann: "We are guilty of an alarming simplicity if we suppose that the Matthean formula 'It was said by the ancients'... is tantamount to an abrogation of the Mosaic law. Cast though it may be in a prophetic and not in an academic/rabbinic mold, it was nevertheless a well-known interpretive device" (p. CIX).

[21] ראה ב' 5, ד' 10-4, י' 10, כ"א 13, כ"ו 24, 31.

[22] ראה למשל, ה' 42-27.

[23] גוהן גיל: "By 'the law' is meant the moral law, as appears from the whole discourse following: this he came not to 'destroy', or loose men's obligations to, as a rule of walk and conversation, but to 'fulfill' it; which he did doctrinally, by setting it forth fully, and giving the true sense and meaning of it. By "the prophets" are meant the writings of the prophets, in which they illustrated and explained the law of Moses; urged the duties of it; encouraged men thereunto by promises; and directed the people to the Messiah, and to an expectation of the blessings of grace by him: all which explanations, promises, and prophecies, were so far from being made void by Christ, that they receive their full accomplishment in him. The Jews pretend that these words of Christ are contrary to the religion and faith of his followers, who assert, that the law of Moses is abolished; which is easily refuted, by observing the exact agreement between Christ and the Apostle Paul, and whenever he, or any other of the apostles, speaks of the abrogation of the law, it is to be understood of the ceremonial law, which in course ceased by being fulfilled; or if of the moral law, not of the matter, but of the ministry of it."

[24] על פי Bornkamm, עמ. 31, צדקה אינה אלא "The conduct which corresponds to the will of God in the law."

[25] מתי ה' 19-18. W.D. Davis, מע. 496.

[26] ראה R. T. France עמ. 196.

יעמוד ביתו ביום המבחן[27]. ישוע לא הבחין בין דברי משה לאופן שפירש דברים אלו. כך, למשל, הוא קבע כי דברי משה תקפים כל עוד שמים וארץ קיימים (ה' 18) והוא אמר כזאת גם על דבריו-הוא (כ"ד 35)[28]. דברים אלו הרי-משמעות, שכן ישוע טען בכך שיש לדבריו משמעות וסמכות השווה לאלו של דברי אלוהים בפי משה, ובכך העמיד את דבריו במפורש כנגד מסורתם הפרשנית של הסופרים והפרושים.

<u>ז' 12</u>[29] מתי קובע כי *התורה* בפי ישוע היא מסכת חוקי המוסר שבתורה, הנוגע ליחסים שבין אדם לחברו, בנבדל מההיבטים הטקסיים והאזרחיים שלה[30], שאינם נזכרים כאן כלל, ובנבדל מפירושי הסופרים והפרושים[31], שאותם הוא סותר[32].

<u>י"א 13</u>[33] הפרושים ייחסו לתורה סמכות רק כאשר זו נבחנה באמצעות מסכת הפירושים שלהם. הם התעלמו כמעט כליל מהמסר הנבואי, שעסק גם הוא, כפי שעסק ישוע, בראש ובראשונה בהיבט המוסרי של התורה[34].

---

[27] מת ז' 20-24. שים לב להקבלה בין דְּבָרַי אֵלֶּה לבין הַמִּצְוֹת ... הָאֵלֶּה. :W. D. Davis "Jesus came to fulfill the law, which must therefore be upheld by his followers" (עמ. 498).

[28] השווה מתי ז' 29-28. כְּשֶׁגָּמַר יֵשׁוּעַ אֶת דְּבָרָיו אֵלֶּה הִשְׁתּוֹמֵם הֶמוֹן הָעָם עַל תּוֹרָתוֹ, כִּי לִמֵּד אוֹתָם כְּבַעַל סַמְכוּת וְלֹא כְּדֶרֶךְ שֹׁלְמְדוּ סוֹפְרֵיהֶם.

[29] כָּל מַה שֶּׁתִּרְצוּ שֶׁיַּעֲשׂוּ לָכֶם בְּנֵי הָאָדָם, כֵּן גַּם אַתֶּם עֲשׂוּ לָהֶם, כִּי זֹאת הַתּוֹרָה וְהַנְּבִיאִים. ההקשר מתייחס ל"מעשים טובים" שעושים בני אדם לילדיהם בדאגתם לצורכיהם ולרצונותיהם. לעניות דעתי צודק W. D. Davies כשהוא קובע כי "'The law and the prophets' together constitute in [Jesus'] eyes a united prophetic witness" " ציטטה זו מובאת מחומר שנמסר על ידי עקיבא בלא ציון המקור עמ. 484. כיוון שכך, המשיח "מגשים" גם את הנביאים וגם את התורה.

[30] הערתו של קלווין בהתייחס למתי כ"א 14 מתאימה כאן: "External symbols – a kind of rudimentary instruction – were instituted by God's design to lead the Jews to a true devotion, but ... they turned truth into falsehood, making out that external rites were all-sufficient for observance". לעומתו טוען Gerhard Barth כי יש להבין את יחסו החיובי של ישוע לתורה "in ... a Jewish sense" (שם, עמ. 65). הוא מתבסס על העובדה שדברי ישוע משקפים את דברי הרבנים אודות התורה ואף משתמשים בביטוי יהודי מובהק הנוגע לסמכותה העומדת של התורה. כיוון שכך, הוא מצטט את Kummel וקובע, שלא ייתכן להבין את דברי המשיח כאן אלא באופן שכשזה. אלא שאין בעובדות אלה כדי להביא למסקנה שבארת מבקש להביא אותנו אליה. בהחלט אפשר לצטט מקור, בלי להביא עם הציטטה את מלוא משמעות המקור. כך, למשל, מתייחס שאול לנוהג שהיה ככל ההנראה מקובל אצל אחדים בקורינתוס להטבל בעד המתים, ואף מסמיך על נוהג זה טיעון. העובדה שהוא מתייחס למנהג זה אינה מוכיחה שקיבל אותה כראויה ונכונה. כל שרצה לעשות הוא להפגין את חוסר ההיגיון שבדעות הקורינתיים אודות התחייה לבין נוהג שהיה מושרש אצלם.

[31] W.D. Davies :"Note that within the context of Matthew it is only the written Torah that is being upheld. The rabbinic fence around the law (cf. *m'Abot 1.1*), that is, the added scribal casuistry is out of the picture" (עמ. 491).

[32] כמובן, אין זאת אומרת שלא ניתן למצוא הקבלות משמעותיות בין דברי ישוע לאלו של הפרושים. אלא שהדגש שנתנו הפרושים העלים זרמים ראויים ונכונים יותר.

[33] כָּל הַנְּבִיאִים וְהַתּוֹרָה עַד יוֹחָנָן נִבְּאוּ.

[34] סנודגראס, עמ. 41: "Jesus will not allow reading only torah or sections of torah. One must read all the law and the prophets... Jesus provides a hermeneutic for reading the scriptures."

על פי מתי, יש בתורה יותר מהלכות, שכן התורה, כמו הנביאים, "מנבאת"

(*proepheitsausan*[35]). נבואתם היא עד (*heos*[36]) ימי יוחנן. מיוחנן ואילך חל שינוי[37] שיפורט על ידי ישוע בהמשך.

<u>י"ב 5-6</u>[38] ההתייחסות כאן היא לציווי טקסי מובהק, והיא נועדה להפיק לקח מוסרי[39]. על פי מתי, המשיח לימד שאם צריך לבחור בין עבודה בשבת לבין האפשרות להותיר אדם רעב, יש להעדיף לעבוד בשבת כדי להיטיב, שכן השבת נועדה לאדם ולא האדם לשבת. משמע, טובתו האמיתית של האדם עולה בחשיבותה על הימנעות מעבודה בשבת. גם בציווי הטקסי היו דרגות חשיבות. למשל, איסור העבודה בשבת לא חל על הכוהנים העובדים את ה' במקדש, שהרי הם בפירוש עבדו בשבת. ראה גם את דברי המשיח בפס. 10 ואילך בפרק זה.

<u>כ"ב 34-40</u>[40] מתי מתייחס כאן לדרך שישוע התבקש לקבוע מהו כלל גדול בתורה[41], שאלה בוערת באותם ימים שכן היא נגעה למחלוקת ידועה שהתנהלה בין חסידי בית שמאי לחסידי בית הלל[42], ולא יושבה על דעת הכול. בתשובתו התמקד ישוע, כהרגלו, בהיבטים המוסריים של התורה: אהבת אלוהים ואהבת הזולת: אהבת אלוהים תגייס את כל היכולות והכוחות האנושיים ואהבת הזולת תודרך על ידי האהבה לאלוהים.

---

[35] מחבר האיגרת לעברים מרחיב בנושא, בעיקר בפרקים ט'-י'.

[36] לדעת סנדגראס (עמ. 46-45) משמעותה המדוייקת של המלה היא, לכל הפחות, עד שתתגשמנה תכניות אלוהים לעולם הזה.

[37] מאוחר יותר בנה שאול בעניין זה מסד שלם של מסקנות. ראה למשל רומ. ז' 1-3.

[38] הֲלֹא קְרָאתֶם בַּתּוֹרָה כִּי בְּשַׁבָּתוֹת מְחַלְּלִים הַכֹּהֲנִים אֶת הַשַּׁבָּת בַּמִּקְדָּשׁ וְאֵין עֲלֵיהֶם אַשְׁמָה?(וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם שֶׁגָּדוֹל מִן הַמִּקְדָּשׁ נִמְצָא כָּאן.

[39] It follows that the ceremonies of the Law are not violated so long as godliness is unharmed. גוהן קלווין, כרך ב' עמ. 29.

[40] כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ הַפְּרוּשִׁים כִּי הִשְׁתִּיק אֶת הַצְּדוֹקִים, נֶאֶסְפוּ יַחְדָּיו וְאֶחָד מִבַּעֲלֵי הַתּוֹרָה שֶׁבֵּינֵיהֶם שָׁאַל אוֹתוֹ כְּדֵי לְנַסּוֹתוֹ: "רַבִּי, אֵיזוֹהִי הַמִּצְוָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּתּוֹרָה?" הֵשִׁיב לוֹ יֵשׁוּעַ: "וְאָהַבְתָּ אֶת יהוה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. זֹאת הַמִּצְוָה הַגְּדוֹלָה וְהָרִאשׁוֹנָה. הַשֵּׁנִיָּה דּוֹמָה לָהּ: 'וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ'.) בִּשְׁתֵּי מִצְוֹות אֵלֶּה תְּלוּיָה כָּל הַתּוֹרָה וְהַנְּבִיאִים. הביטוי תְּלוּיָה (*kremannumi*) היא הרת משמעות, שכן המשיח קובע לא רק שמצוות האהבה לה' ולזולת היא עיקר בתורה אלא שלא ניתן לקיים את התורה או לחיות בהתאם לדברי הנביאים אלא בציות לשתח חובות אלה. בעניין זה קובע קלווין (על כ"ג 28-23) "Briefly, then, the sum of the Law comes back to love".

[41] Bockmuehl (עמ. 6): "All three Synoptic Gospels provide evidence that in legal disputes with his opponents Jesus quite often appeals to 'higher principles' *within the Torah* (cf. the rabbinic *kelal gadol ba-Torah*, e.g. R. Aqiba in *y. Ned* 9.4c36-7; *Sifra* Qedoshim 4 on Lev. 19:18, S. 200.3.7) in prioritizing the regulations pertaining to the particular point at issue... Jesus... asserts the priority of a more foundational practice based on an earlier, positive principle within the Torah, namely the Creator's intention... A more fundamental principle within the Torah is preferred over a later and primarily concessionary statement." See also pg. 8

[42] כקביעתו של רבי עקיבא (ירושלמי, נדרים ט).

בכך נקט ישוע עמדה שונה בתכלית מזו שנקטו מורי ישראל שקדמו לו, שכן היהדות לא הבחינה למעשה (ולא מבחינה היום) בהבדל שבין הלכה הנוגעת להיבט כזה של התורה לבין היבט אחר. היא מתיימרת להוקיר את ההיבט המוסרי מעל לכול, אבל דגשיה נותרו פרושיים ועל כן טקסיים בעיקרם. שלושת היבטי התורה -- המוסרי, הטקסי והחברתי[43] -- נחשבו בעיניהם שווים, אבל בתחום המעשה היה הדגש לעתים קרובות דווקא על הטקסי[44], ומכאן ביקורתו החריפה של המשיח. הייתה ביהדות (וקיימת היום) הכרה בעובדה שהרבה ממצוות ה' בתורה חייבים הסבר, וכי ניתן ליישמן בדרכים שונות בהתאם לנסיבות. ההלכה היהודית, לעומת זאת, לא עשתה הבחנה מהסוג שעשה ישוע בין ההיבט המוסרי להיבטים האחרים ובכך העלתה את ההיבט הטקסי לדרגה גבוהה מהראוי לו.

כ"ג 23-24[45] שוב מציג מתי את ישוע כמי שהתמקד בהיבט המוסרי של התורה -- צדק, טוב לב נדיב ויושר -- וזאת בניגוד מובהק למוקד הטקסי שהעדיפו הפרושים והסופרים[46]. המשיח לא אמר שנכון להזניח את ההיבט הטקסי (מעשרות למקדש), אלא שהדגש שניתן להיבט זה מוטעה. אין בדברי ישוע כאן ביקורת על התורה כשלעצמה אלא הבחנה בין קלה לחמורה, הבחנה המונחת ביסוד הדרך שהוא תיאר את אֶת הַמִּשְׁפָּט, אֶת הַחֶסֶד וְאֶת הָאֱמוּנָה במונחים של הַדְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים יוֹתֵר שֶׁבַּתּוֹרָה[47]. ראוי

---

[43] נראה לי כי אין יסוד מקראי לחלק את התורה לשלושה חלקים. התורה היא אחת. אבל לתורה האחת הזאת בהחלט יש קלה וחמורה, היבטים שונים שחלקם היו תקפים לפני מתן תורה ויהיו תקפים לעולם, והם חלים על יהודים ועל גויים כאחד.

[44] אין זאת אומרת שהיהודת הפרושית לא הכירה בחשיבות ההיבט המוסרי ביחס לטקסי, כפי שמתברר, בעיקר מדברי הלל הזקן. אלא שהכרה זו לא זכתה ליישום הראוי והייתה לעתים מס שפתיים בלבד, כפי שניתן לראות בין תלמידי שמאי. בוודאי ובוודאי שהפרושיות סימנה מגמה בכיוון שלא-ראוי. הצדקה שנחשבה בעיניהם למעשה הייתה צדקה טקסית, בעוד ש, "With the possible exception of 5:6 the word (*dikaiosune*) everywhere indicates either God's norm for human conduct or behaviour in accord with that norm", Dale e. Allison Jr. The Gospel According to Saint Matthew, T&T Clark, Edinburgh, No date, pg. 712, from the Jerusalem University College Reader no page number. הערותיו בהמשך, בעמוד 717, על השימוש שהמשיח עושה בתואר *hupokritos* מחזק את דבריו.

עם זאת, חשוב להבין שהמסורת הפרושית שאפה להחיל על כל העם את חוקי הטהרה של הכוהנים, וחוקי טהרה אלו הם כל-כולם חוקים טקסיים. מכאן שהדגש שנקטו הפרושים היה בהכרח, מכורח מהותו, טקסי, לא מוסרי.

[45] אוֹי לָכֶם סוֹפְרִים וּפְרוּשִׁים צְבוּעִים, כִּי נוֹתְנִים אַתֶּם מַעֲשְׂרוֹת מִמְּנְתָּה וְשֶׁבֶת וְכַמּוֹן, וּמַזְנִיחִים אֶת הַדְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים יוֹתֵר שֶׁבַּתּוֹרָה -- אֶת הַמִּשְׁפָּט, אֶת הַחֶסֶד וְאֶת הָאֱמוּנָה. צָרִיךְ הָיָה לַעֲשׂוֹת אֶת אֵלֶּה הָאַחֲרוֹנִים וְאֵין לַעֲזֹב אֶת הַדְּבָרִים הָאֲחֵרִים. מוֹרֵי דֶּרֶךְ עִוְרִים הָעוֹצְרִים אֶת הַיַּתּוּשׁ בְּמִסְנֶנֶת וּבוֹלְעִים אֶת הַגָּמָל. סנודגראס (עמ. 37): "The Pharisees, who think they are law abiding, are actually lawless (23:38) because they do not understand what the law is really about."

[46] ג'והן קלווין: "Christ encourages the faithful to beware of conforming their lives to the evil living of the scribes, but rather to adhere to the Law's ruling which they hear from the scribe's mouths... Christ encourages the people to obey the scribes just so far as they adhere to the pure and simple interpretation of the Law", Vol. III pp. 46, 47-48.

[47] כדאי לציין כי המשיח אינו מדבר בלשון הווה (צריך לעשות) כשהוא מציין את מה שהיה על הפרושים לעשות אלא בלשון עבר (צָרִיךְ הָיָה *edie poyesai*). משמע, לא שעל הפרושים להמשיך לקיים מצוות אלה, אלא שהיה עליהם לעשות כך בעבר. ייתכן שיהיו מי שיטענו כי זוהי מסקנה הדומה להר התלוי על חוט השערה. בוודאי שאין לבנות על פסוק זה דבר כשלעצמו, אבל לאור דבריו האחרים של המשיח אודות התורה, ייתכן שהיא יכולה לשמש תימוכין למסקנות אליהן מגיעים על יסודות איתנים יותר.

לשוב ולהדגיש: על פי דברי המשיח כפי שמתי מציג אותם, כל מה שבתורה חשוב, אבל יש לדברים שהם הַחֲשׁוּבִים יוֹתֵר.

2. ב. התייחסויות לתורה בלא התייחסות למושג

מתי מתאר את קורות המשיח במונחים של ההיסטוריה של ישראל[48] ובכך מציג אותו כישראל של אלוהים, מגשים ייעוד העם:

ב' 15-14 נשמר ישוע במצרים עד שנקרא על ידי ה', כפי שעם ישראל נותר במצרים עד שנקרא על ידי ה'.

ד' 11-1 ישוע נבחן במדבר כמו שנבחן ישראל -- והוא עמד במבחן שישראל נכשל בו.

ח' 27-23 ישוע משל על הים למען תלמידיו כמו שמשל ה' בים סוף למען עמו, ישוע ריפא ממחלה כמו ששמר אלוהים את ישראל מכל חולי במדבר[49].

המוטיב של עם ישראל במדבר כהשתקפות על קורות המשיח, ולהפך, הוא מוטיב חשוב בבשורת מתי. היריעה הקצרה לא תרשה להרחיב בעניין זה, והנושא שלפנינו אינו דורש זאת. אי לכך נתמקד להלן בדברי המשיח המפורשים, אך ראוי לציין שמתי משתמש בהשקפה מסורתית כדי להציג את פעילות המשיח ואת תורתו.

<u>ד' 11-1</u>[50] ישוע העמיד את עצמו כמי שהיה חייב במצוות אלוהים, ובכלל זה במצוות המוסריות של התורה, שכן שתים משלוש הציטטות שהביא כדי להגדיר את חובתו לקוחות היישר מעשרת הדברות, ואין כאן התייחסות להיבטים הטקסיים.

<u>פרקים ה'-ז'</u> כפי שראינו, יש בדברי המשיח המובאים בפרקים אלו התייחסות חוזרת לעשרת הדברות[51] ולמצוות מוסריות אחרות שבחומש[52]. מתי מראה שהמשיח התייחס למצוות אלה (אף לא

---

[48] "It was of the essence of the Gospel – supremely exemplified in Matthew and in Paul's teaching – that all Israel's experience had been gathered up, fulfilled in Jesus" Albright and Mann, pg. XXII.
ראה גם את ספרו המרתק של Dale C. Allison, המציג את ישוע במונחים של "משה חדש".

[49] שמות ט"ו 26.

[50] אָז הוֹבִיל הָרוּחַ אֶת יֵשׁוּעַ אֶל הַמִּדְבָּר לְהִתָּנַסּוֹת עַל-יְדֵי הַשָּׂטָן, וּלְאַחַר שֶׁצָּם אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה הָיָה רָעֵב. נִגַּשׁ אֵלָיו הַמְנַסֶּה וְאָמַר: "אִם בֶּן-הָאֱלֹהִים אַתָּה, צַוֵּה שֶׁהָאֲבָנִים הָאֵלֶּה יִהְיוּ לְלֶחֶם." "הֻשַּׁב יֵשׁוּעַ וְאָמַר: "כָּתוּב, 'לֹא עַל-הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם, כִּי עַל-כָּל-מוֹצָא פִי-יהוה'." לָקַח אוֹתוֹ הַשָּׂטָן אֶל עִיר הַקֹּדֶשׁ וְהֶעֱמִידוֹ עַל פִּנַּת גַּג בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אָמַר לוֹ: "אִם בֶּן-הָאֱלֹהִים אַתָּה, הַשְׁלֵךְ עַצְמְךָ לְמַטָּה, שֶׁהֲרֵי כָּתוּב, 'כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה-לָּךְ, עַל-כַּפַּיִם יִשָּׂאוּנְךָ, פֶּן-תִּגֹּף בָּאֶבֶן רַגְלֶךָ'." אָמַר לוֹ יֵשׁוּעַ: "עוֹד כָּתוּב, 'לֹא תְנַסֶּה אֶת-יהוה אֱלֹהֶיךָ'." לָקַח אוֹתוֹ הַשָּׂטָן לְהַר גָּבוֹהַ מְאֹד וְהֶרְאָה לוֹ אֶת כָּל מַמְלְכוֹת תֵּבֵל וּכְבוֹדָן. אָמַר אֵלָיו: "אֶת כָּל אֵלֶּה אֶתֵּן לְךָ אִם תִּפֹּל עַל פָּנֶיךָ וְתִשְׁתַּחֲוֶה לִי." הֵשִׁיב לוֹ יֵשׁוּעַ: " הִסְתַּלֵּק, הַשָּׂטָן, הֵן כָּתוּב, 'לַיהוה אֱלֹהֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה וְאוֹתוֹ לְבַדּוֹ תַּעֲבֹד'." לְאַחַר מִכֵּן עָזַב אוֹתוֹ הַשָּׂטָן וּמַלְאָכִים נִגְּשׁוּ לְשָׁרְתוֹ.

[51] א' תְּרָצַח פס. 21, לֹא תִּנְאָף פס. 27.

אחת מהן טקסית או אזרחית) כמחייבות. ביקורתו התייחסה לפירוש המסורתי שניתן למצוות אלה[53]. מלמד מתי שהמשיח העמיד את עצמו כמי שיש לו סמכות לקבוע את משמעות המצוות שהתורה חייבה בהם את העם[54]. נוכח "שמעתם כי נאמר" העמיד המשיח את דברו, "אבל אני אומר לכם". בהקשר זה יפה אומר האגנר[55], "The expectation of our reader is that the Messiah will call people to the obedience of the Torah and provide its definitive interpretation…. But the focus of everything is not upon the Torah as such, but upon relationship and obedience to Jesus himself. For example he calls people not to Torah but to himself, not to the yoke of Torah, but to his own yoke which he describes as easy (11:p28-30). At the end of the Sermon on the Mount, the call is to obey 'these words of mine' (7:24, 27). At the end of the Gospel we again encounter the command to obey 'everything I have commanded you' (28:20)".

<u>י"ב 8-1</u>[56] על פי מתי, ישוע ראה בשבת חובה שתוקפה עומד. לולא עמדה בתוקפה יכולה הייתה תשובתו להיות ניצחת: "בבואי איבדה השבת את מעמדה והיא מעתה ככל הימים". במקום זאת, הוא

---

[52] פס. 31 אִישׁ כִּי יְשַׁלַּח אֶת אִשְׁתּוֹ יִתֶּן לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת, פס. 33 , לֹא תִּשָּׁבֵעַ לַשָּׁקֶר וְשָׁלַם לַאדֹנָי נְדָרֶיךָ, פס. 38 עַיִן תַּחַת עַיִן, שֵׁן תַּחַת שֵׁן. , פס. 33 , לֹא תִּשָּׁבֵעַ לַשָּׁקֶר וְשָׁלַם לַאדֹנָי נְדָרֶיךָ. בעניין זה אומר כאן ג'והן גיל: "By 'the law' is meant the moral law, as appears from the whole discourse following: this he came not to "destroy," or loose men's obligations to, as a rule of walk and conversation, but "to fulfil" it; which he did doctrinally, by setting it forth fully, and giving the true sense and meaning of it; and practically, by yielding perfect obedience to all its commands, whereby he became "the end," the fulfilling end of it. By "the prophets" are meant the writings of the prophets, in which they illustrated and explained the law of Moses; urged the duties of it; encouraged men thereunto by promises; and directed the people to the Messiah, and to an expectation of the blessings of grace by him: all which explanations, promises, and prophecies, were so far from being made void by Christ, that they receive their full accomplishment in him."

[53] מחברים כBornkamm, Barth and Held חולקים על דעתי, אלא שאינני רואה כיצד ניתן לעגן את טיעוניהם בעובדות. מחקרם מבוסס על הנחות יסוד שנראות לי לקויות מן היסוד. Barth, למשל, מודה (עמ. 87), שמרקוס בהחלט הבין את דברי ישוע כמתנגדים למסורת הפרושית. הנוסחא ("שמעתם כי נאמר") היא אמנם נוסחא יהודית מקובלת לציטטא מהמקרא, אבל לא רק מהמקרא, והמשיח בהחלט מעמת את דבריו עם הנאמר, כך שלא ניתן לטעון שאין ניגוד בין מה שנאמר לבין מה שהמשיח אומר ("שמעתם כי נאמר... אבל אני אומר לכם"). במיוחד ברורה ביקורתו של המשיח כלפי המסורת בהמשך דבריו בבשורת מתי, כולל אמירות מפורשות כדוגמת ט"ו 6, 9. משום כך, צודקים הם באמרם: The question at issue between Jesus and his disciples on one hand and their Jewish opponents on the other is thus the question about the right interpretation of the law" (pg. 25).

ראה את הדיון בעמודים 191 ואילך. הוא קובע (עמ. 4–193) שהויכוח בין ישוע לפרושים היה "Not just of a few disputed points of law, but on the whole understanding of what it is to do the will of God by which 'scribes and Pharisees' operated and which Jesus repudiated."

[54] "Torah becomes subordinate to both Jesus and his interpretation of its provisions", The Gospel of Matthew and Jewish-Christian Conflict, Jerusalem University College Reader, Anthony J. Saldarini, pg. 13

[55] Donald A. Hagner, pg. 186

[56] בְּאוֹתָהּ הָעֵת עָבַר יֵשׁוּעַ בְּשַׁבָּת בְּשָׂדֶה קָמָה; תַּלְמִידָיו הָיוּ רְעֵבִים וְהֵחֵלּוּ לִקְטֹף שִׁבֳּלִים וְלֶאֱכֹל. רָאוּ זֹאת הַפְּרוּשִׁים וְאָמְרוּ לוֹ: "הִנֵּה תַּלְמִידֶיךָ עוֹשִׂים מַה שֶּׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת." הֵשִׁיב לָהֶם: "הַאִם לֹא קְרָאתֶם מַה שֶּׁעָשָׂה דָּוִד כַּאֲשֶׁר רָעֵב הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ? חֲרֵי נִכְנַס לְבֵית הָאֱלֹהִים וְאָכַל אֶת לֶחֶם הַפָּנִים שֶׁלֹּא הָיָה מֻתָּר לוֹ וְלַאֲנָשָׁיו לֶאֱכֹל כִּי אִם לַכֹּהֲנִים בִּלְבַד. הַאִם לֹא קְרָאתֶם בַּתּוֹרָה כִּי בְּשַׁבָּתוֹת מְחַלְּלִים הַכֹּהֲנִים אֶת הַשַּׁבָּת בַּמִּקְדָּשׁ וְאֵין עֲלֵיהֶם אַשְׁמָה? וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם שֶׁגָּדוֹל מִן הַמִּקְדָּשׁ נִמְצָא כָּאן. אַךְ אִלּוּ יְדַעְתֶּם מַה מַּשְׁמַע 'חֶסֶד חָפַצְתִּי וְלֹא-זֶבַח', לֹא הֱיִיתֶם מַרְשִׁיעִים אֶת הַנְּקִיִּים, שֶׁהֲרֵי בֶּן-הָאָדָם הוּא אֲדוֹן הַשַּׁבָּת."

הכתיר את עצמו כאדונה של השבת, כלומר, כמי שרשאי לקבוע מה מותר ומה אסור בה, ולא כמבטלה. השבת קודשה לה׳ ועל ידו, והמשיח כעת טוען להיות אדונה! טענה זו מצביעה בעליל על סמכותו האדירה ומכוח זאת מרמזת על אלוהותו. עוד ראוי להזכיר לעצמנו שמצוות השבת היא אחד מעשרת הדברות, שלמעמדן המיוחד עוד נתייחס.

<u>י״ב 13-9</u>[57] על סמך טענת המשיח בקטע הקודם, מתי מראה כאן שהמשיח קבע כי מֻתָּר לַעֲשׂוֹת אֶת הַטּוֹב בְּשַׁבָּת. בתיאור הדברים שמביא מתי בהמשך[58] הוא מחזק את דברי המשיח ותומך בטענתו לסמכות עליונה, שכן מעשיו רצויים לה׳.

<u>ט״ו 20-1</u>[59] אופן התנהלותו של המשיח תאמה לחלוטין את התורה, בעוד שזו של הפרושים עמדה בניגוד לה, עד כדי כך שהוא מכנה את תורתם ״נטע אשר לא נטע אבי״ (פס. 13). דברים אלו כבדי משקל ביותר. ישוע הואשם בהפרת מנהגי הפרושים, לא בהפרת התורה. בתשובתו התייחס ישוע שוב לאחד מעשרת הדברות (מצוות כיבוד הורים) כחובה עומדת שזמנה לא פג. לעומת זאת, במשתמע, חובות טקסיות (שלא לדבר על עניינם של הגיינה אישית) הוצגו על ידי ישוע כמוגבלות בחשיבותן, כך שלא היה בהפרתן כדי לטמא-באמת את האדם.

משמע, על פי מתי בהתבסס על דברי ישוע, לחובה טקסית אין תוקף מתמשך (כדברי הפירוש המרחיבים של מרקוס לדברים אלו: ״בכך טיהר [ישוע] כל בשר״[60]). סוג המעשה ה״מְטַמֵּא אֶת הָאָדָם״ שהמשיח התייחס אליו (רְצִיחוֹת, נְאוּפִים, זְנוּנִים, גְּנֵבוֹת, עֵדֵיוֹת שֶׁקֶר וְגִדּוּפִים) נוגע כולו

---

[57] הוּא הָלַךְ מִשָּׁם וְנִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת. הָיָה שָׁם אִישׁ שֶׁיָּדוֹ יְבֵשָׁה וְהֵם פָּנוּ אֵלָיו בִּשְׁאֵלָה: "הַאִם מֻתָּר לְרַפֵּא בְּשַׁבָּת?" וְזֹאת כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְהַאֲשִׁים אוֹתוֹ. אָמַר לָהֶם: "מִי מִכֶּם הָאִישׁ שֶׁכְּבֶשׂ אֶחָד לוֹ וְאִם יִפֹּל בְּשַׁבָּת לְתוֹךְ בּוֹר לֹא יַחֲזִיק בּוֹ וְיָרִים אוֹתוֹ? וְכַמָּה חָשׁוּב הָאָדָם יוֹתֵר מִן הַכֶּבֶשׂ! לָכֵן מֻתָּר לַעֲשׂוֹת אֶת הַטּוֹב בְּשַׁבָּת." אָז אָמַר אֶל הָאִישׁ: "הוֹשֵׁט יָדְךָ!" הוּא הוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ וְאָמְנָם שָׁבָה לְאֵיתָנָהּ וְהָיְתָה בְּרִיאָה כְּמוֹ הַשֵּׁנִיָּה.

[58] מתי י"ב 18–15: יֵשׁוּעַ יָדַע אֶת זֹאת וְהִתְרַחֵק מִשָּׁם, אַךְ רַבִּים הָלְכוּ אַחֲרָיו. הוּא רִפֵּא אֶת כֻּלָּם וְהִזְהִיר אוֹתָם שֶׁלֹּא יְגַלּוּ אוֹתוֹ, לְמַעַן יִתְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בְּפִי יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא: "הֵן עַבְדִּי אֶתְמָךְ–בּוֹ, בְּחִירִי רָצְתָה נַפְשִׁי. נָתַתִּי רוּחִי עָלָיו, מִשְׁפָּט לַגּוֹיִם יוֹצִיא.

[59] אַחֲרֵי כֵן נִגַּשׁ אֶל יֵשׁוּעַ סוֹפְרִים וּפְרוּשִׁים מִירוּשָׁלַיִם וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: "מַדּוּעַ עוֹבְרִים תַּלְמִידֶיךָ עַל מָסֹרֶת הַזְּקֵנִים, שֶׁאֵין הֵם נוֹטְלִים יָדַיִם לַסְּעוּדָה?" הֵשִׁיב וְאָמַר לָהֶם: "מַדּוּעַ גַּם אַתֶּם עוֹבְרִים עַל מִצְוַת אֱלֹהִים לְמַעַן הַמָּסֹרֶת שֶׁלָּכֶם? הֲן הָאֱלֹהִים צִוָּה, 'כַּבֵּד אֶת–אָבִיךָ וְאֶת–אִמֶּךָ' וּ'מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת', אֲבָל אַתֶּם אוֹמְרִים, 'כָּל הָאוֹמֵר לְאָבִיו אוֹ לְאִמּוֹ, "כָּל דָּבָר מִשֶּׁלִּי שֶׁאַתָּה יָכוֹל לֶהָנוֹת מִמֶּנּוּ הֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ", אֵינוֹ חַיָּב לְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ'; וַהֲפַרְתֶּם אֶת דְּבַר אֱלֹהִים לְמַעַן הַמָּסֹרֶת שֶׁלָּכֶם. צְבוּעִים! הֵיטֵב נִבָּא עֲלֵיכֶם יְשַׁעְיָהוּ בְּאָמְרוֹ: 'הָעָם הַזֶּה בְּשִׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רָחֹק מִמֶּנִּי. וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מִצְוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה'." הוּא קָרָא לָעָם וְאָמַר לָהֶם: "שִׁמְעוּ וְהָבִינוּ! לֹא הַנִּכְנָס אֶל הַפֶּה מְטַמֵּא אֶת הָאָדָם, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַפֶּה -- זֶה מְטַמֵּא אֶת הָאָדָם". נִגְּשׁוּ תַּלְמִידָיו וְאָמְרוּ לוֹ: "הַאִם אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַפְּרוּשִׁים בְּשָׁמְעָם אֶת הַדָּבָר הִזְדַּעְזְעוּ?" הֵשִׁיב וְאָמַר: "כָּל נָטַע אֲשֶׁר לֹא נָטַע אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם עָקוֹר יֵעָקֵר. הַנִּיחוּ לָהֶם. מוֹרֵי–דֶּרֶךְ עִוְרִים הֵם לְעִוְרִים; וְאִם עִוֵּר מַדְרִיךְ אֶת הָעִוֵּר חֲרֵי שְׁנֵיהֶם יִפְּלוּ לַבּוֹר." הֵגִיב כֵּיפָא וְאָמַר לוֹ: "בָּאֵר נָא לָנוּ אֶת הַמָּשָׁל." הֵשִׁיב יֵשׁוּעַ: "גַּם אַתֶּם עוֹד חַסְרֵי בִּינָה? הַאֵינְכֶם מְבִינִים שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּכְנָס לַפֶּה יוֹרֵד אֶל הַבֶּטֶן וּמוּטָל לַמּוֹצָאוֹת? אֲבָל הַדְּבָרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַפֶּה נוֹבְעִים מִן הַלֵּב וְאֵלֶּה מְטַמְּאִים אֶת הָאָדָם, כִּי מִן הַלֵּב נוֹבְעוֹת מַחְשָׁבוֹת רָשַׁע, רְצִיחוֹת, נְאוּפִים, זְנוּנִים, גְּנֵבוֹת, עֵדֵיוֹת שֶׁקֶר וְגִדּוּפִים. אֵלֶּה הֵם הַמְטַמְּאִים אֶת הָאָדָם, אֲבָל אֲכִילָה בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם אֵינָהּ מְטַמֵּאת אֶת הָאָדָם."

[60] מרקוס ז' 19. טענותיו של דוד רודולף (ראה מקראה, עמ. 297 ואילך), כאילו נועדה ההערה של מרקוס לקוראיו הלא-יהודיים, רחוקות מלהיות משכנעות, בעיקר מהעדר כל ביסוס בטקסט עצמו. טיעוני רודולף מבוססים על טקסט פחות מהימן אפילו מהטקסטוס רספטוס.

לאיסורים מעשרת הדברות[61]. המשיח מוצג שוב כמפרשה הסמכותי של התורה[62], וזאת בניגוד חד למסורת הפרשנית של הפרושים.

יי"ז 1-5[63] המשיח התייחס אל מה שכינה "התורה והנביאים"[64] כלשון הכללה לדברי אלוהים בשלימותם. על ההר התגלו משה, נציג התורה, ואליהו, נציג הנביאים. בעניין זה יפה אומר ג'והן גיל:

"The appearance of these two with Christ, was to show, that Christ is the end of the law and prophets; that there is an entire agreement between him and them, and that they have their full accomplishment in him."

שמעון העלה את הרעיון להקים משכן למשה ואליהו, לצד משכן עבור המשיח. בת הקול העמידה את ישוע מעל שניהם ועל כן מעל לתורה ולנביאים, ולאוזן יהודית העמדה נעלה שכזו מקעקעת הנחות-יסוד. ה' הכריז משמים כי יש להאזין לישוע, בנו האהוב של אלוהים, שיש להתמקד בו כי הוא נוטל בחיי נאמני ה' את המקום שמילאו בעבר משה ואליהו. ישוע הוא בר הסמכא במה שנוגע לרצון אלוהים, הוא מעל למשה ואליהו ובוודאי שמעל לפרושים, לצדוקים ולסופרים.

יי"ז 24-27[65] התורה אמנם הטילה את חובת תשלום חצי השקל, אבל חשוב למדי להראות שישוע היה פטור מחובה זו בגלל מעמדו לפני אלוהים. תלמידיו/שליחיו היו פטורים גם הם מתוקף מעמד הבנים שהקנה להם המשיח (הַבָּנִים פְּטוּרִים). בכך העמיד ישוע את עצמו שוב מעל לתורה במה שנוגע למצוות הטקסיות.

יי"ט 1-9[66] המחלוקת בין ישוע לפרושים התמקדה, בין השאר, בשאלה מהו הפירוש הנכון לדברי התורה ומיהו המוסמך לפרש את התורה. הפרושים עמדו על כך שמסורתם המתגבשת היא הנכונה,

---

[61] כך גם סנודגראס, עמ. 53.

[62] על פי Bornkamm, מעל לכול, זהו תפקידו של המשיח עלי אדמות (עמ. 35).

[63] לְאַחַר שִׁשָּׁה יָמִים לָקַח יֵשׁוּעַ אֶת כֵּיפָא וְאֶת יַעֲקֹב וְאֶת יוֹחָנָן אָחִיו. הוּא הֶעֱלָה אוֹתָם לְהַר גָּבוֹהַּ לְבַדָּם וְהִשְׁתַּנָּה לְעֵינֵיהֶם; פָּנָיו זָהֲרוּ כַּשֶּׁמֶשׁ וּבְגָדָיו הִלְבִּינוּ כָּאוֹר. לְפֶתַע נִרְאוּ אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה וְאֵלִיָּהוּ כְּשֶׁהֵם מְדַבְּרִים אִתּוֹ. הֵגִיב כֵּיפָא וְאָמַר אֶל יֵשׁוּעַ: "אֲדוֹנִי, טוֹב שֶׁאֲנַחְנוּ כָּאן. אִם תִּרְצֶה אֶעֱשֶׂה פֹּה שָׁלוֹשׁ סֻכּוֹת, לְךָ אַחַת, לְמֹשֶׁה אַחַת וּלְאֵלִיָּהוּ אַחַת." עוֹדוֹ מְדַבֵּר וְעָנָן בָּהִיר סָכַךְ עֲלֵיהֶם וְהִנֵּה קוֹל אוֹמֵר מִתּוֹךְ הֶעָנָן: "זֶה בְּנִי אֲהוּבִי אֲשֶׁר חָפַצְתִּי בּוֹ; אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן." קטע זה אמנם אינו עוסק בדברי המשיח, אבל הם כל כך חשובים לענייננו שאין להפסוח עליהם.

[64] ה' 17, ז' 12, י"א 13.

[65] כְּבוֹאָם אֶל כְּפַר נַחוּם נִגְּשׁוּ אֶל כֵּיפָא גּוֹבֵי מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל וְשָׁאֲלוּ: "הַאִם רַבְּכֶם אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל?" "כֵּן", הֵשִׁיב לָהֶם. כַּאֲשֶׁר נִכְנַס הַבַּיְתָה הִקְדִּים יֵשׁוּעַ לִשְׁאֹל אוֹתוֹ: "מַה דַּעְתְּךָ, שִׁמְעוֹן, מַלְכֵי הָאָרֶץ מִמִּי הֵם לוֹקְחִים מֶכֶס וּמַס, מִבְּנֵיהֶם אוֹ מִן הַזָּרִים?" כְּשֶׁהֵשִׁיב "מִן הַזָּרִים", אָמַר לוֹ יֵשׁוּעַ: "אִם כֵּן, הַבָּנִים פְּטוּרִים. אֲבָל כְּדֵי שֶׁלֹּא נְהֵיֶה לָהֶם לְמִכְשׁוֹל, לֵךְ אֶל הַיָּם, הַשְׁלֵךְ חַכָּה וְקַח אֶת הַדָּג שֶׁיַּעֲלֶה רִאשׁוֹנָה. כְּשֶׁתִּפְתַּח אֶת פִּיו תִּמְצָא מַטְבֵּעַ; קַח אוֹתוֹ וְתֵן לָהֶם בַּעֲדִי וּבַעֲדֶךָ."

[66] כְּשֶׁגָּמַר יֵשׁוּעַ לְדַבֵּר אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה יָצָא מִן הַגָּלִיל וּבָא לְאֵזוֹר יְהוּדָה שֶׁבְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. הֲמוֹן עַם רַב הָלְכוּ אַחֲרָיו וְהוּא רִפֵּא אוֹתָם שָׁם. נִגְּשׁוּ אֵלָיו כַּמָּה פְּרוּשִׁים לְנַסּוֹת אוֹתוֹ וְאָמְרוּ: "הַאִם מֻתָּר לְאִישׁ לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ עַל כָּל דָּבָר?". הֵשִׁיב לָהֶם וְאָמַר: "הַאִם לֹא קְרָאתֶם שֶׁהַבּוֹרֵא 'עָשָׂה אוֹתָם זָכָר וּנְקֵבָה' מִבְּרֵאשִׁית וְגַם אָמַר, 'עַל-כֵּן יַעֲזֹב-אִישׁ אֶת-אָבִיו וְאֶת-אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ וְהָיוּ לְבָשָׂר

הסמכותית. מסורתם מגדירה את האופו שאדם מישראל יקיים את חובתיו לפני אלוהים ועל כן את הדרך להיות יהודי. מול טענות אלה העמיד ישוע את הכפירה במהימנות פירושים אלו ואת הסמכות שלו כֶּמפרש המהימן והסמכותי היחיד. בהתאם למה שאמרה בת הקול על ההר ובהתאם לדברי ישוע לשמעון בעניין המס למקדש, ישוע ביטל מצווה מפורשת המסדירה היבט טקסי של חיי ישראל והעמיד במקומה, על יסוד סמכותו-הוא, את אשר היה מִבְּרֵאשִׁית. משה אמנם הִתְּיר את הגירושין (לא "ציווה", וזאת בניגוד לטענת הפרושים), אבל המשיח אסר אותם בלתי אם במקרה אחד, וכל העובר על מצוותו זו עובר על אחד מעשרת הדברות: "נוֹאֵף הוּא". משמע, לא הפרושים יכלו להגדיר מהו ניאוף ומיהו נואף אלא ישוע, ובכך השיב את המצב למה שהיה מִבְּרֵאשִׁית, לכוונתו המקורית של אלוהים.

בכך העמיד ישוע את דבריו כבעל סמכות רבה משל הפרושים ואף משל התורה עצמה -- טענה רבת משקל ביותר לאוזן פרושית. זו לא הפעם הראשנה שמתי מציג את ישוע באור שכזה ובהמשך יחזור על כך כמה פעמים. הפרושים לא העלו על דעתם שתתכן סמכות מעבר לסמכות התורה ומיקדו את כל הוויתם בה. הם שכחו שמי שנתן את התורה, הוא שהאציל עליה מסמכותו, ושהוא רשאי לבטלה, לשנותה או להאריך ולקצר את ימי תוקפה. בדיוק לסמכות כזו טען ישוע. אין להתפלא על כך שהקהילה הקדומה תיארה את ישוע, בין השאר, כנוֹמוֹס החדש.

<u>י"ט 16-19</u>[67] שוב חזר ישוע לעשרת הדברות. הדרך לחיים רצופה בקיום מצוות אלוהים, ואיזה הן? המשיח השיב: "לֹא תִרְצַח, לֹא תִנְאַף, לֹא תִגְנֹב, לֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר, כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמֶּךָ", שתמציתם אינו אלא "וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ". ישוע לא העניק להיבטים הטקסיים והאזרחיים של התורה כל מעמד, אבל הוא חזר פעם ושתיים להיבטים המוסריים של התורה, בעיקר לאלו שבעשרת הדברות.

<u>כ"ו 17-30</u>[68] ישוע חגג את הפסח. הוא עשה זאת (כפי שנעשה כבר בעבר בהיסטוריה של ישראל) במועד שונה מערב הפסח שצוין במקדש[69], אבל כל עוד היה עלי-אדמות, הוא קיים את התורה על כל היבטיה.

אֶחָד?' אֵין הֵם עוֹד שְׁנַיִם אֶלָּא בָּשָׂר אֶחָד. לָכֵן מַה שֶּׁחִבֵּר הָאֱלֹהִים אַל יַפְרִיד הָאָדָם." שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: "אִם כֵּן לָמָּה צִוָּה מֹשֶׁה לָתֵת לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת וּלְשַׁלְּחָהּ?" הֵשִׁיב לָהֶם: "בִּגְלַל קְשִׁי לְבַבְכֶם הִתִּיר לָכֶם מֹשֶׁה לְשַׁלֵּחַ אֶת נְשֵׁיכֶם, אַךְ מֵרֵאשִׁית לֹא הָיָה כָּךְ. וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא עַל-דְּבַר זְנוּת וְנוֹשֵׂא אַחֶרֶת נוֹאֵף הוּא."

[67] נִגַּשׁ אֵלָיו אִישׁ אֶחָד וְשָׁאַל:" רַבִּי, אֵיזֶה טוֹב עָלַי לַעֲשׂוֹת כְּדֵי לְהַשִּׂיג חַיֵּי עוֹלָם?" אָמַר אֵלָיו: "מַדּוּעַ אַתָּה שׁוֹאֵל אוֹתִי בְּנוֹגֵעַ לַטּוֹב? אֶחָד הוּא הַטּוֹב, אֲבָל אִם רְצוֹנְךָ לָבוֹא לַחַיִּים, שְׁמֹר אֶת הַמִּצְוֹת." שָׁאַל הָאִישׁ: "אֵיזֶה?" הֵשִׁיב יֵשׁוּעַ: "לֹא תִרְצַח, לֹא תִנְאַף, לֹא תִגְנֹב, לֹא-תַעֲנֶה בְּרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר, כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמֶּךָ, וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ."

[68] בָּרִאשׁוֹן לְחַג הַמַּצּוֹת נִגְּשׁוּ הַתַּלְמִידִים אֶל יֵשׁוּעַ וְשָׁאֲלוּ: "הֵיכָן אַתָּה רוֹצֶה שֶׁנָּכִין לְךָ לֶאֱכֹל אֶת הַפֶּסַח?" הֵשִׁיב לָהֶם: "לְכוּ הָעִירָה, אֶל פְּלוֹנִי וְאִמְרוּ לוֹ, 'כֹּה אָמַר רַבֵּנוּ, עִתִּי קְרוֹבָה. אֶצְלְךָ אֶעֱשֶׂה אֶת הַפֶּסַח עִם תַּלְמִידַי'." הַתַּלְמִידִים עָשׂוּ כְּמִצְוַת יֵשׁוּעַ וְהֵכִינוּ אֶת

אלא שהוסיף על משמעות החג את מעשה הפסיחה הגדול-מכולם: דמו, שעמד להישפך, יכפר על החוסים בישוע מפני אשמת חטאיהם ומעונשם, ובזכות דם זה יפסח עליהם אלוהים ביום הדין. מעשה-הוספה זה שווה לטענה שהיתה למשיח סמכות להוסיף על תורה ועל משמעותיותיה. מתי רואה במשיח סמכות עליונה.

כ״ח 18-20[70] אי אפשר שלא לקרוא אמירה מדהימה זו לאור טענתו החוזרת ונשנית של המשיח להיות מפרשה המהימן והסמכותי של התורה, קובע גבולות סמכותה. כָּל סַמְכוּת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ נמסרה לו ומעתה אין לעשות תלמידים לתורה ולמצוותיה אלא למשיח ולמצוותיו. כך חותם מתי את השימוש שהוא עושה במונח *תורה* בבשורה שחיבר, וכך הוא חותם את בשורתו. כָּל סַמְכוּת, גם בַּשָּׁמַיִם וגם בָּאָרֶץ נמסרה למשיח, כולל הסמכות לקבוע כללים, לחייב את מצפונם של בני אדם ולפרש או לבטל מימדים של התורה. מעתה, עבודת אלוהים נאמנה אינה עוד נאמנות לתורה ולמצוותיה אלא בכך שישמרו את כל מה שציווה הוא, המשיח החי והסמכותי[71]. כיוון שכך, על התלמידים ללמד את העמים לשמור את כל מה שהמשיח ציווה, לא את דברי משה ובוודאי שלא את פרשנויות הפרושים.

2. ג מסקנות ראשוניות

מתי מציג את המשיח כמי שבא להשלים את התורה בהצגת משמעיותיה וכוונותיה האמיתיות, המקוריות, להגשים את דרישותיה בצדקתו (בחייו ובמותו) וללמד את כל מאמיניו לנהל את חייהם על פי דרישותיה המוסריות. המשיח עצמו היה חייב בתורה, שכן בא לקיים אותה. על פי מתי, ישוע לא הרבה להתשמש במונח *תורה* אבל, ברוב הפעמים שעשה זאת, הוא התמקד בהיבט המוסרי של התורה

הַפֶּסַח. בָּעֶרֶב הֵסֵב עִם הַשְּׁנֵים-עָשָׂר, וְכַאֲשֶׁר אָכְלוּ אָמַר: "אָמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, אֶחָד מִכֶּם יַסְגִּירֵנִי." הֵם הִתְעַצְּבוּ מְאֹד וְהֵחֵלּוּ אִישׁ אִישׁ לִשְׁאֹל אוֹתוֹ: "זֶה אֲנִי, אֲדוֹנִי?" הַשִּׁיב וְאָמַר: "הַטּוֹבֵל אִתִּי אֶת יָדוֹ בַּקְּעָרָה הוּא יַסְגִּירֵנִי. בֶּן-הָאָדָם אָמְנָם הוֹלֵךְ כַּכָּתוּב עָלָיו, אַךְ אוֹי לָאִישׁ אֲשֶׁר יַסְגִּיר אֶת בֶּן-הָאָדָם. הָאִישׁ הַהוּא, מוּטָב הָיָה לוֹ אִלּוּלֵא נוֹלַד." הֵגִיב יְהוּדָה שֶׁהָיָה עָתִיד לְהַסְגִּירוֹ -- וְשָׁאַל: "זֶה אֲנִי, רַבִּי?" הַשִּׁיב לוֹ: "אַתָּה אָמַרְתָּ." כַּאֲשֶׁר אָכְלוּ לָקַח יֵשׁוּעַ לֶחֶם, בֵּרַךְ וּבָצַע וְנָתַן לַתַּלְמִידִים בְּאָמְרוֹ: "קְחוּ וְאִכְלוּ, זֶה גּוּפִי." לָקַח אֶת הַכּוֹס, בֵּרַךְ וְנָתַן לָהֶם בְּאָמְרוֹ: "שְׁתוּ מִמֶּנָּה כֻּלְּכֶם, כִּי זֶה דָּמִי, דַּם הַבְּרִית הַנִּשְׁפָּךְ בְּעַד רַבִּים לִסְלִיחַת חֲטָאִים. וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, מֵעַתָּה לֹא אֶשְׁתֶּה מִפְּרִי הַגֶּפֶן הַזֶּה עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה חָדָשׁ עִמָּכֶם בְּמַלְכוּת אָבִי." לְאַחַר שֶׁשָּׁרוּ אֶת הַהַלֵּל יָצְאוּ אֶל הַר הַזֵּיתִים.

[69] בישראל של אותם זמנים היו מחלוקות לא מעטות במה שנוגע ללוח השנה. ישוע חוגג עם תלמידיו את הפסח ערב אחד לפני העלת קרבן הפסח במקדש, אף כי מסקרנת העובדה שמתי כלל אינו מתייחס בהמשך לחג, להעלת קרבן הפסח ולשאר פרטים הנוגעים לחג שמחברי הבשורות החארות מקפידים להזכיר.

[70] נִגַּשׁ יֵשׁוּעַ לְדַבֵּר אִתָּם וְאָמַר: "נִתְּנָה לִי כָּל סַמְכוּת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. עַל כֵּן לְכוּ וַעֲשׂוּ אֶת כָּל הַגּוֹיִים לְתַלְמִידִים, הַטְבִּילוּ אוֹתָם לְשֵׁם הָאָב וְהַבֵּן וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְלַמְּדוּ אוֹתָם לִשְׁמֹר אֶת כָּל מַה שֶּׁצִּוִּיתִי אֶתְכֶם. הִנֵּה אִתְּכֶם אֲנִי כָּל הַיָּמִים עַד קֵץ הָעוֹלָם."

[71] R. T. France (עמ. 316): 'Teaching them to observe all that I have commanded you' grounds this new discipleship, not in obedience to the commandments of God as revealed to Israel, but in obedience to the commandments of Jesus."

וחייב בה את עצמו ואת כל שומעיו. בכל עת שדיבר על התורה בלשון חיוב, הוא התייחס להיבט זה שלה, וברוב המקרים לעשרת הדברות[72].

מתי מציג את ישוע כמפרשה הסמכותי של התורה, העומד מעליה[73], קובע את גבולות תקפה ואת משמעויותיה האמיתיות ורשאי להוסיף אליה ולשנותה. במקרים המעטים שמתי מציג את ישוע כשהוא מתייחס להיבט הטקסי של התורה, הוא המעיט בחשיבות היבט זה (פרק כ״ג, למשל) או שביטל אותו כליל (במה שנוגע למזונות מותרים ואסורים ולגירושין, למשל).

<u>3. המסורת בבשורת מתי</u>

בשורת מתי גדושה רמיזות והתייחסויות למסורת ישראל כפי שזו הלכה והתפתחה בימי המשיח, ושבחלקה הגדול נשמרה בתהליך העיצוב והגיבוש ביבנה, עד למועד שלדעת רבים חוברה בשורת מתי[74]. כפי שאמרנו, מבנה הבשורה ואופן הצגת קורות המשיח, דבריו ומעשיו, היא יהודית מסורתית לעילה ולעילה[75]. מתי ניסח את בשורתו כך שתדבר אל לבו של קורא יהודי, הן באשר לתכניה והן באשר לאופן הגשתה. לפחות במובן זה התייחס מתי באופן חיובי כלפי המסורת, שכן ראה בה אמצעי לגטימי לתקשורת.

כמו המושג *תורה*, גם המושג *מסורת* מופיע בבשורת מתי מעט מאוד פעמים -- שלוש בלבד[76]. הדבר מפתיע, שכן גם המסורת ממלאת חלק נכבד בראיית הדברים כפי שמתי מציג אותם בבשורתו, וברור כי העסיקה אותו מאוד. קשה שלא להסיק מכך שמיעוט השימוש במונחים היה צעד מכוון מצד מתי. מתי ככל הנראה רצה שקוראיו יסיקו את המסקנות בעצמם, בלי שיציב את הדברים מפורשות

---

[72] זאת בניגוד לדעתו של סנדגראס (עמ. 35), הקובע בביטחון רב, "relatively few people currently would say Matthew distinguished the moral law from the ceremonial and civil law."
בהמשך דבריו (עמ. 36 ואילך) הוא מבסס את דענתו בכך שהוא קובע כי, לדעת ישוע כפי שמתי מציג אותו, A proper understanding of the law is a prophetic reading of the law in which the love command and the call for mercy demonstrate the true requirements of the law. As M. Borg has argued, Jesus substituted the mercy code for the holiness code."
הקריאה לחסד במקום קדושה היא, למעשה, הקריאה למוסר במקום לטהרה טקסית. מכאן נראה לי כי סנדגראס מנסה לאכול את העוגה ולהותירה שלמה בעת ובעונה אחת.

[73] על יסוד זאת נהגו אבות הכנסייה להעניק לישוע את "התורה החדשה". כך ברועה של הרמס, אצל קלמנט מאלקסנדירה, ובדיאלוג של יוסטינוס עם טריפו היהודי. בהתאם לכך אומר Robert H. Gundry: "The Matthean Jesus says to keep *his* commandments (italics in the original), not to keep that law as interpreted by him", pg. 27.

[74] ראה, לעומת זאת את מה שכתב R.T. France במבוא לספרו The Gospel According to Matthew: An Introduction and Commentary, Wm. B. Eerdmans Publishing, 1985. כשלעצמי, אינני משוכנע שיש צורך לקבוע את תאריך חיבור בשורת מתי למועד כה מאוחר ואינני משוכנע שהעובדות אינן מצביעות דווקא על מועד מוקדם יותר. לא זה נושא עבודה זו. אי לכך, אין מקום להיכנס כאן לדיון, שכן הוא אינו חיוני לנושא המחקר.

[75] ראה, למשל, The Theology of the Gospel of Matthew של Ulrich Luz, שבהוצאת האוניברסיטה של ברן בשוויץ.

[76] מרקוס משתמש במונח חמש פעמים ושתי הבשורות האחרות אינן משתמשות בו כלל.

ובלשון בוטה. כך יִרבֶּה הסיכוי שישתכנעו בְּתוקף הדברים, במקום שאמירה מפורשת הייתה עלולה להעלות התנגדות מודעת.

אם זאת, יש בבשורת מתי התייחסויות רבות למסורת. כדי להגיע לתיאור מהימן של יחסו של ישוע למסורת ישראל עלינו לבחון הן את השימוש המועט שמתי עושה במונח זה, והן את יחסו של ישוע למסורת בהקשרים השונים שמתי מתאר.

3.א. התייחסויות ישירות למושג *מסורת*

שלושת המקרים בהם השתמש מתי במונח *מסורת* מופיעים בפרק ט״ו, בשישה פסוקים רצופים[77]. הפרושים דרשו מישוע להסביר מדוע עברו תלמידיו על מָסֹרֶת הַזְּקֵנִים. בתגובה הציב ישוע את מסורתם כנגד דברי אלוהים: הם עברו על מצוות אלוהים למען מסורתם. הביקורת כאן איננה מכוונת תחילה נגד המסורת כשלעצמה אלא נגד האופן שהפרושים התייחסו למסורתם. כראייה לכך הביא המשיח את אחת הדרכים בהם פירשו הפרושים את מצוות אלוהים (החובה לכבד אב ואם -- אחד מעשרת הדברות). תוך כדי תשובתו הרחיק ישוע את עצמו ממסורתם, שכן הוא לא שייך אותה לעצמו (מסורתנו) או לעם ישראל (מסורת ישראל) אלא שכינה אותה, פעמיים, הַמָּסוֹרֶת שֶׁלָּכֶם. כפי שנאמר בהגדה, לפי שאמר ״לכם ולא לו, הוציא את עצמו מהכלל״. מכאן, אף שדברי הביקורת הישירים של ישוע לא היו מכוונים נגד המסורת, בדבריו העקיפים הרחיק עצמו ממסורת זו וכפר זחובת ישראל להשתעבד לה.

במלים אחרות, בשעה שמתי תיאר את ישוע כמי שהעמיד את הפרשנות שלו לתורה כמהימנה וסמכותית, הוא גם הראה שישוע החשיב את הפרשנות המסורתית (לפחות זו הפרושית, יסוד היהדות ד׳היום) לביטול-למעשה של התורה. על כן דחה אותה ישוע כלא מהימנה ונעדרת סמכות.

3.ב. התייחסויות למסורת בלא שימוש במושג

בשורת מתי גדושה התייחסויות למסורת ישראל בלא להתייחס למושג עצמו. אי אפשר לעשות הבחנה חדה בין המסורת כשלעצמה לבין נציגיה, הסופרים והפרושים, לפעמים גם הצדוקים (בתחומים המעטים בהם הייתה בין אלו לאלו הסכמה). מהות פעילות שתי הקבוצות הראשונות בוודאי ובוודאי

---

[77] מתי ט"ו 6–1: נִגְּשׁוּ אֶל יֵשׁוּעַ סוֹפְרִים וּפְרוּשִׁים מִירוּשָׁלַיִם וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: "מַדּוּעַ עוֹבְרִים תַּלְמִידֶיךָ עַל מָסֹרֶת הַזְּקֵנִים, שֶׁאֵין הֵם נוֹטְלִים יָדַיִם לִפְעוּדָה?" הֵשִׁיב וְאָמַר לָהֶם: "מַדּוּעַ גַּם אַתֶּם עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת אֱלֹהִים לְמַעַן הַמָּסֹרֶת שֶׁלָּכֶם? הֵן הָאֱלֹהִים צִוָּה, 'כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמֶּךָ' וּ'מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת', אֲבָל אַתֶּם אוֹמְרִים, 'כָּל הָאוֹמֵר לְאָבִיו אוֹ לְאִמּוֹ, "כָּל דָּבָר מִשֶּׁלִּי שֶׁאַתָּה יָכוֹל לֵהָנוֹת מִמֶּנּוּ חֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ", אֵינוֹ חַיָּב לְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ'; וְהַפַּרְתֶּם אֶת דְּבַר אֱלֹהִים לְמַעַן הַמָּסֹרֶת שֶׁלָּכֶם.

שנגעה בעיקר לגיבושה, ליישומה, לקידומה ולהגנתה של המסורת הפרשנית שהלכה ונתהוותה בידי המנהיגים בבבל, החסידים ואחריהם הפרושים למן גלות בבל ועד לימי המשיח, ושבסופו של דבר הפכה בידי רבני יבנה ובעיני הרוב בישראל למסורת המחייבת האחת והיחידה, כשכל הקולות היהודיים האחרים נדחקו החוצה .

ג׳ 7-10[78] קטע זה אמנם אינו מציג את דברי המשיח, אלא את דברי יוחנן המטביל. מתי מציג אותו כמפלס דרכו של המשיח, ודבריו אודות המסורת תאמו בהחלט את המסר שהיה בפי המשיח. ככל הנראה, מתי כלל את דברי יוחנן על הפרושים והצדוקים מסיבה זו.

יוחנן לא ראה בפרושים ובצדוקים מנהיגים לגטימיים של העם. בדבריו הקשים לאלו מתוכם שבאו להיטבל אצלו הוא לא שייך את עצמו אליהם או אל אחת מהקבוצות האלו. להפך, הוא כינה את השייכים אליהן יַלְדֵי צִפְעוֹנִים אשר, אם לא יפנו מדרכם, יהיו נתונים לחָרוֹן הַבָּא. הוא קרא להם שלא להתמקד בהיבט הטקסי של הטבילה שהטביל בה את העם אלא להביא פְּרִי רָאוּי לִתְשׁוּבָה. יש בכך רמז ויותר מרמז לביקורת עתידית של ישוע בדיוק בנקודה זו.

הוא גם הזהיר אותם לבל יסתמכו על זהותם היהודית, שכן מִן הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה יָכוֹל אֱלֹהִים לְהָקִים בָּנִים לְאַבְרָהָם, בכך יש רמז ויותר לדברי שאול בעתיד, במיוחד באיגרותיו לרומאים, לגלטים ולאפסים. אם לא יביאו את הפרי הנדרש, גורלם יהיה כגורלו של כל עץ אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ עוֹשֶׂה פְּרִי טוֹב: הוא יִגָּדַע וְיֻשְׁלַךְ לְתוֹךְ הָאֵשׁ. על אף מעמדם ומסורתם, הפרושים והצדוקים שווים לכל בני העם שבאו אל יוחנן להיטבל, בלא יתרון כלשהו. בדברים אלו ביטל יוחנן את מעמדם המיוחד של הפרושים ושל הצדוקים, אם כשומרי המקדש ומשרתיו ואם כשומרי המסורת, מגבשיה ומלמדיה.

ד׳ 17[79] כמו שהציג את מי שפילס את דרכו של המשיח, כך גם מציג מתי את המשיח כמי שלא קרא לפנות אל המסורת או לשוב אליה, אלא לשוב בתשובה נוכח קרבת מלכות האלוהים. הפרושים קראו לעם לקבל על עצמו את מרותם הרוחנית ואת מסורתם המתגבשת. ישוע היה שונה בתכלית מנציגי המסורת בימיו, שראו במסורתם את מבחן החסידות, תמצית חובות ישראל והדרך היחידה להביא את הגאולה שהבטיח ה׳ לאבות. גם המסר שלו היה שונה.

---

[78] כְּשֶׁרָאָה [יוחנן] רַבִּים מִן הַפְּרוּשִׁים וְהַצְּדוֹקִים בָּאִים לְהִטָּבֵל אָמַר לָהֶם: "יַלְדֵי צִפְעוֹנִים, מִי הוֹרָה אֶתְכֶם לְהִמָּלֵט מִן הֶחָרוֹן הַבָּא? לָכֵן עֲשׂוּ פְּרִי רָאוּי לִתְשׁוּבָה וְאַל תַּחְשְׁבוּ בְּלִבְבְכֶם לֵאמֹר, 'אַבְרָהָם הוּא אָבִינוּ', כִּי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם שֶׁמִּן הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה יָכוֹל אֱלֹהִים לְהָקִים בָּנִים לְאַבְרָהָם. וּכְבָר מֻנָּח הַגַּרְזֶן עַל שֹׁרֶשׁ הָעֵצִים. עַל כֵּן כָּל עֵץ אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ עוֹשֶׂה פְּרִי טוֹב יִגָּדַע וְיֻשְׁלַךְ לְתוֹךְ הָאֵשׁ.

[79] מִן הָעֵת הַהִיא הֵחֵל יֵשׁוּעַ לְהַכְרִיז וְלוֹמַר: "חִזְרוּ בִּתְשׁוּבָה, כִּי קָרְבָה מַלְכוּת שָׁמַיִם."

<u>פרקים ה׳-ז׳</u> מתי מציב את דברי ישוע נוכח דברי הפרשנות המסורתית למצוות ה׳ (שְׁמַעְתֶּם כִּי נֶאֱמַר ... וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם)[80] ובניגוד להם. כבר ראינו שכוונת דברי המשיח הייתה לתורה כפי שהובנה על ידי חכמי ישראל. הפרושים ראו את עצמם כממשיכי דרכם. מסורת זו ניסתה לפרש את הכתובים, אבל פירושיה צמצמו את משמעות הדברים במקום להציג את מלוא משמעותם. הם גם העדיפו את הטפל-יחסית בהשוואה לעיקר (משום כך, מבהיר מתי, המשיח לימד את מלוא משמעות התורה שבכך שלימד כי אין להביא קרבן אלא לאחר שפעל המקריב להשכין שלום בינו לבין אחיו הכעוס או הפגוע -- ה׳ 26-23. כך גם אמר כי לא די להימנע מניאוף-למעשה. יש להימנע מכל רמז לחימוד -- ה׳ 30-27, וכי לא רק שאין להגזים בנקמה, יש להמנע ממנה כליל ולהטיב לפוגעים בנו -- ה׳ 42-38, וגומר).

מתי פותח את פרק ו׳ בתוכחה קשה מפי ישוע כלפי המכונים הַצְּבוּעִים בְּבָתֵּי הַכְּנֶסֶת (פס. 3, 5). בראש בבתי הכנסת עמדו אז בעיקר פרושים, ומתי אינו מציג בתי כנסת שלא מנהגים אותם פרושים. מכאן שדברי ישוע מכוונים נגד הפרושים. מסורתם הדגישה את הנראה-לעין והם נהגו בהתאם למסורתם. מכאן התואר ״צבועים״. כמובן, אין במה שמתי מביא כאן מדברי המשיח כדי לסתור את העובדה שהיו בין הפרושים יראי שמים כנים שעשו את מעשיהם מלב. הרוב לא היו כאלו ומסורתם הדגישה את הטפל על חשבון העיקר. לכן ציטט מתי את המשיח כשאמר, אַל תַּאַצְרוּ לָכֶם אוֹצָרוֹת עֲלֵי אֲדָמוֹת, בְּמָקוֹם שֶׁהָעָשׁ וְהַחֲלוּדָה מַשְׁחִיתִים וְהַגַּנָּבִים חוֹפְרִים וְגוֹנְבִים. אִצְרוּ לָכֶם אוֹצָרוֹת בַּשָּׁמַיִם, בְּמָקוֹם אֲשֶׁר עָשׁ וַחֲלוּדָה לֹא יַשְׁחִיתוּ וְגַנָּבִים לֹא יַחְפְּרוּ וְלֹא יִגְנֹבוּ ; כִּי בַּמָּקוֹם שֶׁאוֹצָרְךָ נִמְצָא, שָׁם יִהְיֶה גַּם לְבָבְךָ. מְנוֹרַת הַגּוּף הִיא הָעַיִן. לְפִיכָךְ אִם עֵינְךָ טוֹבָה כָּל גּוּפְךָ יֵאוֹר. אַךְ אִם עֵינְךָ רָעָה כָּל גּוּפְךָ יֶחְשַׁךְ ; וְאִם יֶחְשַׁךְ הָאוֹר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ, מָה רַב הַחֹשֶׁךְ״ (ו׳ 23-19).

בהקשרם, יש להבין את הדברים המובאים על ידי מתי בפרק ז׳, פסוקים 21-15[81] כמתייחסים לפרושים ומזהירים את שומעי המסר להיזהר מפני תורת הפרושים[82]. לעומת זאת מציג מתי את מה שאמר ישוע על דבריו-הוא, ומכאן גם על עצמו[83] בניגוד גמור למסורת הפרושית. הערתו של מתי בפס.

---

[80] ראה דיון למעלה ובהערות.

[81] "הִזָּהֲרוּ מִנְּבִיאֵי הַשֶּׁקֶר הַבָּאִים אֲלֵיכֶם בִּלְבוּשׁ כְּבָשִׂים וּבְתוֹכָם זְאֵבִים טוֹרְפִים הֵם. בְּפֵרוֹתֵיהֶם תַּכִּירוּ אוֹתָם. הַאִם אוֹסְפִים עֲנָבִים מִן הַקּוֹצִים אוֹ תְּאֵנִים מִן הַבַּרְקָנִים? כֵּן כָּל עֵץ טוֹב עוֹשֶׂה פְּרִי טוֹב וְהָעֵץ הַנִּשְׁחָת עוֹשֶׂה פְּרִי רַע. עֵץ טוֹב אֵינֶנּוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת פְּרִי רַע וְעֵץ נִשְׁחָת אֵינֶנּוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת פְּרִי טוֹב. כָּל עֵץ שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה פְּרִי טוֹב כּוֹרְתִים אוֹתוֹ וּמַשְׁלִיכִים אוֹתוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ. לָכֵן בְּפֵרוֹתֵיהֶם תַּכִּירוּ אוֹתָם. לֹא כָּל הָאוֹמֵר לִי 'אֲדוֹנִי, אֲדוֹנִי' יִכָּנֵס לְמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם, אֶלָּא הָעוֹשֶׂה אֶת רְצוֹן אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם."

[82] Bockmuehl (עמ. 5-4): "Jesus... insists of the distinction between the authority of Torah, which he accepts, and that of the ascendant Pharisaic halakhah, which he rejects."

[83] "לָכֵן כָּל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה וְעוֹשֶׂה אוֹתָם יִהְיֶה דּוֹמֶה לְאִישׁ נָבוֹן אֲשֶׁר בָּנָה אֶת בֵּיתוֹ עַל הַסֶּלַע. הַגֶּשֶׁם יָרַד, בָּאוּ הַשִּׁטְפוֹנוֹת וְנָשְׁבוּ הָרוּחוֹת וְהָלְמוּ בַּבַּיִת הַהוּא, וְכָל הַשּׁוֹמֵעַ אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אוֹתָם יִדָּמֶה לְאֱוִיל אֲשֶׁר בָּנָה אֶת בֵּיתוֹ עַל חוֹל. הַגֶּשֶׁם יָרַד, בָּאוּ הַשִּׁטְפוֹנוֹת וְנָשְׁבוּ הָרוּחוֹת וְהָלְמוּ בַּבַּיִת הַהוּא; נָפַל הַבַּיִת וּגְדוֹלָה הָיְתָה מַפַּלְתּוֹ."

28 (כְּשֶׁגָּמַר יֵשׁוּעַ אֶת דְּבָרָיו אֱלֹהֶ֫ה הִשְׁתּוֹמֵם הֲמוֹן הָעָם עַל תּוֹרָתוֹ, כִּי לִמֵּד אוֹתָם כְּבַעַל סַמְכוּת וְלֹא כְּדָרְךְ שֹׁלְמְדוּ סוֹפְרֵיהֶם) מחזקת מאוד ראייה זו של הנאמר בפרקים אלו.

<u>ח' 5-13</u> מעשה החסד של ישוע כלפי בנו של שר המאה הרומאי ודבריו בעקבות זאת[84], כפי שמתאר אותם מתי, היו היפוך גמור לדעה המקובלת בין הפרושים, שראו בעם הארץ בישראל נלוזים, והרחיקו מהמלכות את כל מי שלא היה יהודי.

<u>ט' 1-7</u>[85] זו העדות הראשונה בבשורת מתי לעוינות כלשהי מצד "הסופרים", שראו בישוע מי שטען לסמכויות שאלוהים בלבד ראוי להן. מתי מראה שישוע לא התחשב ברגישויות הסופרים אלא שקרא להן תגר ישיר, ושהוכיח את זכותו למחול על חטאים בכך שריפא את האיש.

<u>ט' 14-35</u>[86] בצדק רואה פלוסר בדברים אלו, עם חוקרים רבים וטובים, ביטוי לקרע מהותי בין ישוע לפרושים ומסורתם. ראשית, אף שישוע קיים את התורה ובמקרים אחדים ברור כי קיים גם את המסורת (הוא חגג את הפסח במונחים שחלקם מוכרים עד היום בסדר המסורתי), אך לא ראה את עצמו חייב בה.

הנאדות במשל מייצגים את המסגרת הדתית המסורתית שעיצבו הפרושים. מסגרת זו, אומר ישוע, אינה מסוגלת להכיל את יין החיים החדשים שהביא. החיים החדשים יפרצו את נאדות המסורת הפרושית ובלשון המשל, הַיַּיִן יִשָּׁפֵךְ וְהַנְּאדוֹת לֹא יִצָּלְחוּ עוֹד. הדרך להבין משלים, היא להתמקד בלקח העיקרי של המשל, לא לנסות להפיק משמעות מפרטי-פרטיו. חלקם הגדול של הפרטים משמשים לצבוע את המשל בצבעי-החיים ובכך להעניק למשל את כוחו. אבדן היין והנאדות במקרה ששמים יין חדש בנאדות ישנים אינו אלא ביטוי לחוסר התועלת שבמעשה שכזה. כך גם, כשאומר המשיח כי, אם יושם היין החדש בנאדות חדשים, וּשְׁנֵיהֶם יַחְדָּיו יִשָּׁמְרוּ, אין הוא אלא מצביע על התועלת ועל כן גם על התבונה שמעשה. בכל מקרה, המלה שְׁנֵיהֶם אינו מכוון לנאדות המסורת הפרושית אלא דווקא

---

[84] "אָמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, אֵצֶל שׁוּם אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל לֹא מָצָאתִי אֱמוּנָה כָּזֹאת. וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, רַבִּים יָבוֹאוּ מִמִּזְרָח וּמִמַּעֲרָב וְיֵשְׁבוּ עִם אַבְרָהָם וְיִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּמַלְכוּת הַשָּׁמַיִם, אֲבָל בְּנֵי הַמַּלְכוּת יִגֹּרְשׁוּ אֶל הַחֹשֶׁךְ הַחִיצוֹן; שָׁם יִהְיוּ הַיְלָלָה וַחֲרוֹק הַשִּׁנַּיִם."

[85] הוּא יָרַד לַסִּירָה, עָבַר אֶת הַיָּם וּבָא אֶל עִירוֹ. וְהִנֵּה הֵבִיאוּ אֵלָיו אִישׁ מְשֻׁתָּק שׁוֹכֵב עַל אֶלוּנְקָה. כְּשֶׁרָאָה יֵשׁוּעַ אֶת אֱמוּנָתָם אָמַר אֶל הַמְשֻׁתָּק: "הִתְחַזֵּק, בְּנִי, נִסְלְחוּ לְךָ חֲטָאֶיךָ." אֲחָדִים מִן הַסּוֹפְרִים אָמְרוּ בְּלִבָּם: "זֶה מְגַדֵּף שֵׁם שָׁמַיִם!" יֵשׁוּעַ הִבְחִין בְּמַחְשְׁבוֹתֵיהֶם וְאָמַר: "לָמָּה אַתֶּם חוֹשְׁבִים רָעוֹת בִּלְבַבְכֶם? מַה יּוֹתֵר קַל: לוֹמַר 'נִסְלְחוּ לְךָ חֲטָאֶיךָ', אוֹ לוֹמַר 'קוּם וְהִתְהַלֵּךְ'? אַךְ לְמַעַן תֵּדְעוּ כִּי לְבֶן-הָאָדָם הַסְּמְכוּת עֲלֵי אַדְמוֹת לִסְלֹחַ עַל חֲטָאִים", -- וְאָז פָּנָה וְאָמַר לַמְשֻׁתָּק -- "קוּם, קַח אֶת הָאֶלוּנְקָה וְלֵךְ לְבֵיתְךָ!" הוּא קָם וְהָלַךְ לְבֵיתוֹ. כְּשָׁרָאוּ זֹאת הֲמוֹן הָעָם נִתְמַלְּאוּ יִרְאָה וְשִׁבְּחוּ אֶת הָאֱלֹהִים שֶׁנָּתַן סַמְכוּת כָּזֹאת לִבְנֵי אָדָם.

[86] נִגְּשׁוּ אֵלָיו תַּלְמִידֵי יוֹחָנָן וְשָׁאֲלוּ: "מַדּוּעַ אֲנַחְנוּ וְהַפְּרוּשִׁים צָמִים הַרְבֵּה וְתַלְמִידֶיךָ אֵינָם צָמִים?" הֵשִׁיב לָהֶם יֵשׁוּעַ: "הַאִם יְכוֹלִים בְּנֵי הַחֻפָּה לְהִתְאַבֵּל בְּעוֹד הֶחָתָן אִתָּם? אַךְ יָמִים יָבוֹאוּ שֶׁהֶחָתָן יִלָּקַח מֵהֶם וְאָז יָצוּמוּ. אֵין אִישׁ שָׂם פִּשָּׁה שֶׁל בַּד חָדָשׁ עַל בֶּגֶד יָשָׁן, שֶׁכֵּן הַטָּלְאִי יִתָּלֵשׁ מִן הַבֶּגֶד וְהַקֶּרַע יִגְדַּל. וְאֵין שָׂמִים יַיִן חָדָשׁ בְּנֹאדוֹת יְשָׁנִים; אִם יַעֲשׂוּ כֵּן, יִתְבַּקְּעוּ הַנֹּאדוֹת וְהַיַּיִן יִשָּׁפֵךְ וְהַנֹּאדוֹת לֹא יִצָּלְחוּ עוֹד. אֲבָל שָׂמִים אֶת הַיַּיִן הֶחָדָשׁ בְּנֹאדוֹת חֲדָשִׁים וּשְׁנֵיהֶם יַחְדָּיו יִשָּׁמְרוּ."

למסגרת החיים החדשה שהביא ישוע, בניגוד למסורת האחרת. שְׁנֵיהֶם פירושו תכני החיים המשיחיים והמסגרת החדשה שנועדה להחליף את זו הפרושית.

רבנים מובילים מבין הפרושים צמו בכל יום שני וחמישי (מכאן האימרה הידועה "כל שני וחמישי") ובמקרים רבים אחרים. מתי מלמד כי ישוע לא נהג כמותם ולא לימד את תלמידיו לעשות כמותם. הקפדתם היתירה והנודעת-ברבים של הפרושים על חוקי הטהרה ועל כללי התורה שלא נגעו לענייני המוסר, לא רק שלא חייבה את ישוע אלא שהוא דחה אותה מכול וכול. אלו הם הנאדות הישנים. ישוע דחה מסגרת זו של החיים-לאלוהים ולימד שדרושה מסגרת חדשה-בתכלית. אין בברית החדשה אמירה יותר קיצונית, יותר חד-משמעית מזו המופיעה כאן במה שנוגע למסורת הפרושים וליחסו של ישוע למסורת זו[87].

ישוע לא בא להטליא את מסורת הפרושים, לתקנה או לשפרה. הוא בא כדי להעמיד במקומה בגד חדש לגמרי. הוא לא בא להכניס את החיים החדשים שהביא אל מסגרת היהדות הפרושית המתגבשת אלא להמיר אותה במסגרת חדשה בתכלית, והוא מציג זאת ככורח שאין להימנע ממנו, שכן הבד הישן אינו מסוגל לשאת בכוחו של טלאי העשוי מבד חדש, והנאדות הישנים אינם מסוגלים להכיל את היין החדש.

ישוע העמיד את עצמו, לא את התורה, במרכז חיי תלמידיו, כפי שחתן החתונה הוא מרכז שמחת ידידיו. בכך הציב את עצמו המשיח במקום שהפרושים ייחדו לתורה והפך את תורתו לתורה הממוקדת בו ולא במצוות.

הפרושים הבינו היטב את משמעות דברי ישוע וראו באלו קריאת תגר על טענתם לסמכות שכן, כאשר ראו את האופן הנלהב שהעם קיבל את דברי המשיח ואת מעשיו (ט׳ 33-32), הם העלו נגדו טענה שנועדה להרחיק ממנו את העם, כאילו בְּעֶזְרַת שַׂר הַשֵּׁדִים הוּא מְגָרֵשׁ אֶת הַשֵּׁדִים. מתי מזמין את קוראיו לבחור בין שתי אפשרויות: או שהוא מורה בא מאת האלוהים ועל העם ללכת אחריו, או שהוא משרת את השטן וצריך להתרחק ממנו ולקבל את הנהגת הפרושים.

גם ישוע הבין כך את דבריו, שכן מיד לאחר מכן נאמר כי יֵשׁוּעַ עָבַר בְּכָל הֶעָרִים וְהַכְּפָרִים כְּשֶׁהוּא מְלַמֵּד בְּבָתֵּי הַכְּנֶסֶת, מְבַשֵּׂר אֶת בְּשׂוֹרַת הַמַּלְכוּת וּמְרַפֵּא כָּל מַחֲלָה וְכָל מַדְוֶה בָּעָם. כִּרְאוֹתוֹ אֶת הַהֲמוֹנִים נִתְמַלֵּא רַחֲמִים עֲלֵיהֶם, שֶׁכֵּן הָיוּ יְגֵעִים וְנִדָּחִים כַּצֹּאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רוֹעֶה (פס. 35, 36). אין להם רועה?! הפרושים ראו את עצמם כרועי ישראל אך, לטענת המשיח, המסגרת שעיצבו סתרה כל

[87] ראה את הדיון הממצה של R. T. France (עמ. 187 ואילך) אודות מאמציו של מתי להציג את ישוע כמורה חדש.

יומרה שכזו וביטלה את זכותם להיחשב לרועים. משום כך עמד ישוע בפרץ והורה לתלמידיו להתפלל אל אדון הקציר (שאותו משרת ישוע ולא את שר השדים) שישלח לעם רועים, וגם שלח את תלמידיו (בפרק הבא) כדי לשמש את העם כרועים.

י 1-42[88] מתי אומר לנו כי תוכן השליחות שהטיל ישוע על תלמידיו דומה לזה שהזכרנו למעלה באשר למסר שבפי ישוע. נוכח קרבת המלכות, היה על התלמידים לקרוא לעם לחזור בתשובה, לא לפנות אל מסורת הפרושים אלא לחזור בתשובה רוחנית ומוסרית ברוח נביאי ישראל ובהתמקד בישוע ובתורתו. בתגובה, אמר להם, תירדפו, תימסרו לְסַנְהֶדְרִיּוֹת וְיַלְקוּ אֶתְכֶם בְּבָתֵּי הַכְּנֶסֶת שֶׁלָּהֶם[89] (שימו לב למילת היחס -- שֶׁלָּהֶם). משמע, שליחות ישוע והשליחות שהטיל על תלמידיו נגדו את תורת הפרושים שטיפחו ולימדו בבתי הכנסת שלהם, ועל כן בהכרח שתעורר את ההתנגדות שעוררה.

יי"א 25-30[90] כפי שראינו עד כה, חלק ניכר מהמסר של בשורה זו הוא הפלוגתא שהתנהלה בין ישוע לפרושים. לאור זאת יש להבין את הקטע שלפנינו. הַחֲכָמִים וְהַנְּבוֹנִים אינם אלא מי שהחשיבו את עצמם לכאלו -- הפרושים. העול שהטילו היה עול כבד מנשוא. לעומת זאת, עולו של המשיח, השונה מאוד מזה של הפרושים, קל ונעים, ומביא מרגוע לנפש.

יי"ב 1-45[91] זהו קטע ארוך שחשיבותו שווה לזו של פרק כ"ג, ולעניות דעתי אף עולה בחשיבותו על הפרק ההוא. זאת כי מתי מתאר כאן שרשרת עימותים בין ישוע לפרושים, שבמהלכה נוקט המשיח עמדות חדות ביחס למסורתם.

במקטע הראשון (פס. 1-8) הגן ישוע על זכותם של תלמידיו לנהוג באופן שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת על פי מסורת הפרושים. כדי לבסס את עמדתו, ישוע ציטט מקרה בחיי דוד ובכך הראה שהדרך שהפרושים הבינו את הכתובים הייתה לקויה, ואם כך בוודאי שלא היה לה תוקף. לאחר מכן , מספר מתי, הציב ישוע את עצמו (ללא ספק, לתדהמתם הגלויה של שומעיו הפרושים) כמי שהשירות לו חשוב מהשירות שנותנים הכוהנים במקדש, שכן הוא גָּדוֹל מִן הַמִּקְדָּשׁ ואף אֲדוֹן הַשַּׁבָּת! למי שמכיר את מסורת ישראל קשה להעלות על הדעת טענה מזעזעת-ומקעקעת-יסודות ומניחת-יסודות-חדשים יותר מזו.

---

[88] מפאת אורכו , לא נצטט כאן את הקטע.

[89] (פס. 17) שימו לב שוב: בתי הכנסת שֶׁלָּהֶם, השווה מתי כ"ג 34.

[90] בָּעֵת הַהִיא אָמַר יֵשׁוּעַ: "מוֹדֶה אֲנִי לְךָ, אָבִי, אֲדוֹן הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, כִּי הִסְתַּרְתָּ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מִן הַחֲכָמִים וְהַנְּבוֹנִים וְגִלִּיתָם לְעוֹלָלִים. כֵּן, אָבִי, שֶׁחֲרֵי כָּךְ הָיָה רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ. הַכֹּל נִמְסַר לִי מֵאֵת אָבִי וְאֵין אִישׁ מַכִּיר אֶת הַבֵּן, זוּלָתִי הָאָב; אַף אֵין אִישׁ מַכִּיר אֶת הָאָב, זוּלָתִי הַבֵּן וְכָל מִי שֶׁהַבֵּן רוֹצֶה לְגַלּוֹת לוֹ. בּוֹאוּ אֵלַי כָּל הָעֲמֵלִים וְהָעֲמוּסִים וַאֲנִי אַמְצִיא לָכֶם מְנוּחָה. קְחוּ עֲלֵיכֶם אֶת עֻלִּי וְלִמְדוּ מִמֶּנִּי, כִּי עָנָו אֲנִי וּנְמוּךְ רוּחַ; תִּמְצְאוּ מָרְגּוֹעַ לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם, כִּי עֻלִּי נָעִים וְקַל מַשָּׂאִי."

[91] מפאת אורכו , לא נצטט כאן את הקטע.

במקטע השני (פסוקים 9-15) מספר מתי כי ישוע קרא לפרושים תגר מפורש בכך שריפא קָבל עם ועדה בבית כנסת בשבת. בתגובה יָצְאוּ הַפְּרוּשִׁים וְטָכְּסוּ עֵצָה לְהַכְחִיד אֶת יֵשׁוּעַ, ואין להתפלא על כך, שכן במעשיו יזם ישוע מאבק-כוחות גלוי באשר למי הסמכות לקבוע מה מותר בשבת (ראה פס. 10). בטענתו להיות אדון השבת ביטל ישוע את מסכת פירושיהם והלכותיהם של הפרושים.

במקטע השלישי (פסוקים 22-45) מציג מתי את דברי ישוע בלשון ברורה וחדה, בלי שהמשיח הפגין כל רצון לרכוש ידידים ולהשפיע על שומעיו. הוא העמיד את עצמו נגד הפרושים וקבע, מִי שֶׁאֵינֶנּוּ אִתִּי נֶגְדִּי הוּא, וּמִי שֶׁאֵינֶנּוּ אוֹסֵף אִתִּי מְפַזֵּר. עוד קבע שדבריהם אודות מקור כוחו של המשיח אינם אלא גידוף נגד רוח הקודש -- מעשה שאין עליו מחילה. ישוע כינה את הפרושים דּוֹר רַע וּמְנָאָף, ואף יַלְדֵי צִפְעוֹנִים ושאל בהתרסה, ״אֵיךְ תּוּכְלוּ לְדַבֵּר טוֹבוֹת וְאַתֶּם רָעִים? הֵן מִתּוֹךְ הַשׂוֹפַעַ בַּלֵּב מְדַבֵּר הַפֶּה״. באו אליו אחדים מהסופרים והפרושים, שככל הנראה לא נמנו על מתנגדיו הנחושים אלא היססו לגביו, ועל כן ביקשו ממנו אות שתוכיח שאכן זכה להאצלת-סמכות כמו זו שטען לה. ישוע סירב להענות לבקשתם. הקטע מסיים בהזהרה חמורה שאם לא יפנו הסופרים והפרושים אליו באמונה, אחריתם תהיה רעה מראשיתם. סיכום הדברים הללו הוא ביטול סמכות הפרושים והעמדת סמכות המשיח במקומה.

<u>ט״ו 1-20</u>[92] כבר עסקנו למעלה בדברי ישוע בקטע זה ובמחלוקת שהתנהלה בין ישוע לסופרים והפרושים. כאן נציין רק שישוע קובע כי מסורת הפרושים מטפחת צביעות במקום יראת אלוהים כנה (פס. 7-8) וכי היא, כפי שראינו, נָטַע אֲשֶׁר לֹא נָטַע אָבִי שָׁבַשָּׁמַיִם ומשום כך אחת דינה: עָקוֹר [תֵּ]עָקֵר (פס. 13). הפרושים אינם אלא מוֹרֵי-דֶּרֶךְ עִוְרִים לְעִוְרִים; וְאִם עִוֵּר מַדְרִיךְ אֶת הָעִוֵּר הֲרֵי שְׁנֵיהֶם יִפְּלוּ לַבּוֹר פס. 14). על יסוד דברים אלו קשה לטעון כי ישוע עודד את קבלת עול מסורת הפרושים.

---

[92] אַחֲרֵי כֵן נִגַּשׁוּ אֶל יֵשׁוּעַ סוֹפְרִים וּפְרוּשִׁים מִירוּשָׁלַיִם וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: "מַדּוּעַ עוֹבְרִים תַּלְמִידֶיךָ עַל מָסֹרֶת הַזְּקֵנִים, שֶׁאֵין הֵם נוֹטְלִים יָדַיִם לִסְעוּדָה?" הֵשִׁיב וְאָמַר לָהֶם: "מַדּוּעַ גַּם אַתֶּם עוֹבְרִים עַל מִצְוַת אֱלֹהִים לְמַעַן הַמָּסֹרֶת שֶׁלָּכֶם? הֵן הָאֱלֹהִים צִוָּה, 'כַּבֵּד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמֶּךָ' וּ'מְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת', אֲבָל אַתֶּם אוֹמְרִים, 'כָּל הָאוֹמֵר לְאָבִיו אוֹ לְאִמּוֹ, "כָּל דָּבָר מִשֶּׁלִּי שֶׁאַתָּה יָכוֹל לֶהָנוֹת מִמֶּנּוּ הֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ", אֵינוֹ חַיָּב לְכַבֵּד אֶת אָבִיו וְאִמּוֹ'; וַהֲפַרְתֶּם אֶת דְּבַר אֱלֹהִים לְמַעַן הַמָּסֹרֶת שֶׁלָּכֶם.
צְבוּעִים! הֵיטֵב נִבָּא עֲלֵיכֶם יְשַׁעְיָהוּ בֶּאֱמֹרוֹ: 'הָעָם הַזֶּה בִּשְׂפָתָיו כִּבְּדוּנִי וְלִבּוֹ רָחֹק מִמֶּנִּי. וַתְּהִי יִרְאָתָם אֹתִי מְצִוַת אֲנָשִׁים מְלֻמָּדָה'."
הוּא קָרָא לָעָם וְאָמַר לָהֶם: "שִׁמְעוּ וְהָבִינוּ! לֹא הַנִּכְנָס אֶל הַפֶּה מְטַמֵּא אֶת הָאָדָם, אֶלָּא הַיּוֹצֵא מִן הַפֶּה -- זֶה מְטַמֵּא אֶת הָאָדָם."
נִגְּשׁוּ תַּלְמִידָיו וְאָמְרוּ לוֹ: "הַאִם אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁהַפְּרוּשִׁים בְּשָׁמְעָם אֶת הַדָּבָר הִזְדַּעְזְעוּ?" הֵשִׁיב וְאָמַר: "כָּל נָטַע אֲשֶׁר לֹא נָטַע אָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם עָקוֹר יֵעָקֵר. הַנִּיחוּ לָהֶם. מוֹרֵי-דֶּרֶךְ עִוְרִים הֵם לְעִוְרִים; וְאִם עִוֵּר מַדְרִיךְ אֶת הָעִוֵּר הֲרֵי שְׁנֵיהֶם יִפְּלוּ לַבּוֹר."
וְאָמַר לוֹ: "בָּאֵר נָא לָנוּ אֶת הַמָּשָׁל." הֵשִׁיב יֵשׁוּעַ: "גַּם אַתֶּם עוֹד חַסְרֵי בִּינָה? הַאֵינְכֶם מְבִינִים שֶׁכָּל מַה שֶּׁנִּכְנָס לַפֶּה יוֹרֵד אֶל הַבֶּטֶן וּמוּטָל לַמּוֹצָאוֹת? אֲבָל הַדְּבָרִים הַיּוֹצְאִים מִן הַפֶּה נוֹבְעִים מִן הַלֵּב וְאֵלֶּה מְטַמְּאִים אֶת הָאָדָם, כִּי מִן הַלֵּב נוֹבְעוֹת מַחְשָׁבוֹת רָשַׁע, רְצִיחוֹת, נְאוּפִים, זְנוּנִים, גְּנֵבוֹת, עֵדֻיּוֹת שֶׁקֶר וְגִדּוּפִים. אֵלֶּה הֵם הַמְטַמְּאִים אֶת הָאָדָם, אֲבָל אֲכִילָה בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם אֵינָהּ מְטַמֵּאת אֶת הָאָדָם."

טו״ז 1-4[93] שוב פנו אל ישוע פרושים, הפעם בחברת הצדוקים וביקשו ממנו להוכיח שסמכותו באה לו מאלוהים. תשובתו דמתה לזו שנתן כשפנו אליו קודם, ״דּוֹר רַע וּמְנָאַף מְבַקֵּשׁ לוֹ אוֹת, וְאוֹת לֹא יִנָּתֵן לוֹ מִלְבַד אוֹת יוֹנָה הַנָּבִיא״. אלא שמתי מציין כי, במקרה זה, הוסיף ישוע על דבריו והביכם: ״אֶת פְּנֵי הַשָּׁמַיִם אַתֶּם יוֹדְעִים לְפָרֵשׁ, אַךְ אֶת אוֹתוֹת הַזְּמַנִּים אֵינְכֶם יְכוֹלִים?״.

טו״ז 5-12[94] ישוע הזהיר את תלמידיו מפני תּוֹרַת הַפְּרוּשִׁים וְהַצְּדוֹקִים. לא ממה שלקוי בתורתם של אלו אלא מתורתם כשלעצמה.

יו״ז 10-13[95] ישוע הסכים עם דעת הסופרים כִּי אֵלִיָּהוּ צָרִיךְ לָבוֹא תְּחִלָּה. אלא שלא די לדעת אמת, צריך גם ליישמה. כשבא אליהו (יוחנן ברוח אליהו), לא הכירוהו הסופרים. אם טעו בעניין כה מרכזי, כיצד ניתן לסמוך עליהם בעניינים פחותים-יחסית? בכך שב מתי ומציג את ישוע כמי שערער על סמכות הסופרים ועל מהימנותם.

טו״ז 21, כ׳ 18-19 בקטעים אלו קובע ישוע כי הסופרים יימנו בין מתנגדיו וממיתיו. מכאן משתמע שאין לקבל את מרותם.

כ״א 12-16[96] הסופרים והכוהנים התירו מסחר בחצר הגויים שבמקדש, והכוהנים הפיקו מכך רווח לעצמם. מתי מתאר את ישוע כנוהג במקדש כבבית אביו, כבעל סמכות העולה על זו של הכוהנים ושל הסופרים: הוא גירש את החלפנים ואת הסוחרים מהמקום. בכך מעמיד מתי את סמכותו של המשיח כנגד סמכות הסופרים והכוהנים. כך גם כפה ישוע על מתנגדיו לפעול נגדו, שכן ידוע לנו מההיסטוריה שהתרחשות כזו בפסח שימשה בעבר עילה למהומות שמאוד-מאוד לא שימחו את הרומאים. על כן

---

[93] הַפְּרוּשִׁים וְהַצְּדוֹקִים נִגְּשׁוּ לְנַסּוֹת אוֹתוֹ וּבִקְּשׁוּ מִמֶּנּוּ לְהַרְאוֹת לָהֶם אוֹת מִן הַשָּׁמַיִם. הֵשִׁיב וְאָמַר לָהֶם: "לְעֵת עֶרֶב אַתֶּם אוֹמְרִים, 'מֶזֶג אֲוִיר נָאֶה, כִּי הַשָּׁמַיִם אֲדֻמִּים'; וּבַבֹּקֶר, 'סַגְרִיר הַיּוֹם, כִּי אֲדֻמִּים וְקוֹדְרִים הַשָּׁמַיִם'. אֶת פְּנֵי הַשָּׁמַיִם אַתֶּם יוֹדְעִים לְפָרֵשׁ, אַךְ אֶת אוֹתוֹת הַזְּמַנִּים אֵינְכֶם יְכוֹלִים? דּוֹר רַע וּמְנָאַף מְבַקֵּשׁ לוֹ אוֹת, וְאוֹת לֹא יִנָּתֵן לוֹ מִלְבַד אוֹת יוֹנָה הַנָּבִיא". הוּא עָזַב אוֹתָם וְהָלַךְ.

[94] כְּשֶׁעָבְרוּ הַתַּלְמִידִים אֶל הַצַּד הַשֵּׁנִי שָׁכְחוּ לָקַחַת לֶחֶם. אָמַר לָהֶם יֵשׁוּעַ: "שִׁימוּ לִבְכֶם וְהִזָּהֲרוּ מִשְּׂאוֹר הַפְּרוּשִׁים וְהַצְּדוֹקִים." אַךְ הֵם אָמְרוּ בִּלְבָבָם, "לֶחֶם לֹא לָקָחְנוּ." יֵשׁוּעַ הִבְחִין בָּזֶה וְאָמַר: "קְטַנֵּי אֱמוּנָה, מַדּוּעַ אַתֶּם אוֹמְרִים בִּלְבַבְכֶם שֶׁאֵין לָכֶם לֶחֶם? עֲדַיִן אֵינְכֶם מְבִינִים אַף לֹא זוֹכְרִים אֶת חֲמֵשׁ כִּכְּרוֹת הַלֶּחֶם לַחֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ וְכַמָּה סַלִּים לִקַּחְתֶּם? גַּם לֹא אֶת שֶׁבַע כִּכְּרוֹת הַלֶּחֶם לְאַרְבַּעַת אֲלָפִים אִישׁ וְכַמָּה סַלִּים לִקַּחְתֶּם? אֵיךְ זֶה אֵינְכֶם מְבִינִים שֶׁלֹּא עַל כִּכְּרוֹת הַלֶּחֶם דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם? הִזָּהֲרוּ מִשְּׂאוֹר הַפְּרוּשִׁים וְהַצְּדוֹקִים!" אָז הֵבִינוּ כִּי לֹא אָמַר לָהֶם לְהִזָּהֵר מִשְּׂאוֹר הַלֶּחֶם אֶלָּא מִתּוֹרַת הַפְּרוּשִׁים וְהַצְּדוֹקִים.

[95] שְׁאָלוּהוּ הַתַּלְמִידִים: "מַדּוּעַ זֶה אוֹמְרִים הַסּוֹפְרִים כִּי אֵלִיָּהוּ צָרִיךְ לָבוֹא תְּחִלָּה?" הֵשִׁיב יֵשׁוּעַ וְאָמַר: "אֵלִיָּהוּ אָמְנָם יָבוֹא וְיָשִׁיב אֶת הַכֹּל, אֲבָל אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם שֶׁאֵלִיָּהוּ כְּבָר בָּא וְלֹא הִכִּירוּהוּ אֶלָּא עָשׂוּ בּוֹ כִּרְצוֹנָם; כָּךְ גַּם בֶּן-הָאָדָם עָתִיד לִסְבֹּל מִיָּדָם." אָז הֵבִינוּ הַתַּלְמִידִים כִּי עַל יוֹחָנָן הַמַּטְבִּיל דִּבֵּר אֲלֵיהֶם.

[96] יֵשׁוּעַ נִכְנַס לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְגֵרַשׁ אֶת כָּל הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהָפַךְ אֶת שֻׁלְחָנוֹת הַחַלְפָנִים וְאֶת כִּסְאוֹת מוֹכְרֵי הַיּוֹנִים. אָמַר לָהֶם: "הֵן כָּתוּב, 'בֵּיתִי בֵּית-תְּפִלָּה יִקָּרֵא', אַךְ אַתֶּם הוֹפְכִים אוֹתוֹ לִמְעָרַת פָּרִיצִים." נִגְּשׁוּ אֵלָיו עִוְרִים וּפִסְחִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהוּא רִפֵּא אוֹתָם. כְּרְאוֹת רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְהַסּוֹפְרִים אֶת הַנִּפְלָאוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה וְאֶת הַיְלָדִים הַצּוֹעֲקִים בַּמִּקְדָּשׁ, "הוֹשַׁע-נָא לְבֶן-דָּוִד!", נִתְמַלְאוּ כַּעַס וְאָמְרוּ לוֹ: "אַתָּה שׁוֹמֵעַ מַה שֶּׁאֵלֶּה אוֹמְרִים?" הֵשִׁיב לָהֶם יֵשׁוּעַ: "כֵּן, הַאִם מֵעוֹלָם לֹא קְרָאתֶם, 'מִפִּי עוֹלְלִים וְיוֹנְקִים יִסַּדְתָּ עֹז'?"

איים מעשה המשיח על הסופרים והכוהנים, שהיו ממונים-מטעם הרומאים על הסדר הציבורי בירושלים ורצו בקיומו.

כ״א 23 ו- 36[97] במקטע הראשון (כ״א 23- כ״ב 14) מתאר מתי את העימות בין ישוע לבין כוהנים וזקני העם (כ״א 23). בין זְקֵנֵי הָעָם נמנו, בהכרח, גם פרושים (ראה כ״א, 45). הללו דרשו מישוע להוכיח באיזו סמכות נהג במקדש כבשלו. כשסירבו להשיב על שאלה שהציג להם, סירב ישוע להיענות לדרישתם והמשיך לנהוג במקדש כאדון הבית, שאינו חב להם דין וחשבון. אדרבה, הוא קבע בפסוקים 42-46[98] שהנהגת העם תילקח מהם ושהקהיליה שלו, שתקום תחת הנהגה החדשה, תביא את הפרי שתלמידי הפרושים לא הביאו. שוב העמיד מתי את ישוע ואת סמכותו מעל ובניגוד לזו של הכוהנים ושל הפרושים[99].

דברי ישוע לכוהנים ולזקני העם חדים: אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, הַמּוֹכְסִים וְהַזּוֹנוֹת יָבוֹאוּ לִפְנֵיכֶם לְמַלְכוּת הָאֱלֹהִים (כ״א 31), אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם כִּי תִּלָּקַח מִכֶּם מַלְכוּת הָאֱלֹהִים וְתִנָּתֵן לְגוֹי אֲשֶׁר יָפִיק אֶת פִּרְיָהּ (כ״א 43). מתי מציג את המשיח באופן מאיים ובוטה כלפי הסופרים והכוהנים: הַנּוֹפֵל עַל הָאֶבֶן הַזֹּאת יִשָּׁבֵר לִרְסִיסִים, וְכָל מִי שֶׁתִּפֹּל עָלָיו תִּכְתֹּשׁ אוֹתוֹ (כ״א 44). כיוון שדברי ישוע נאמרו בנוכחות העם (כ״א 46), היה בהם קריאת תגר פומבית חוזרת וחד-משמעית. בכך לא אמר מתי די. הוא המשיך והביא מפי המשיח משל הקובע כי הפרושים והכוהנים לא באו לסעודה שהכין ה׳, על כן יזמין ה׳ במקומם אחרים.

במקטע השני (כ״ב 15-46) ניהל ישוע שרשרת של עימותים בין ישוע לפרושים (והצדוקים, שהם מעניינינו כי הפרושים ייחסו להם סמכות במה שנוגע למקדש ובניהול הסנהדרין), רובם ביזמת הפרושים. במהלך עימותים אלו אומר לנו מתי כי ישוע הִבְחִין ... בְּרִשְׁעָתָם (פס. 18) כי באו עם דעה מגובשת מראש, לאחר התייעצות והחלטה נחושה ומגובשת לנסות לְהַכְשִׁיל אוֹתוֹ בִּדְבָרוֹ (פס. 15). לכן כינה אותם ישוע צְבוּעִים (פס. 18) וחשף את כוונותיהם האמיתיות: לָמָּה אַתֶּם מְנַסִּים אוֹתִי? (שם). הצדוקים טוֹעִים מִשּׁוּם [שאינם] יוֹדְעִים אֶת הַכְּתוּבִים, אַף לֹא אֶת גְּבוּרַת הָאֱלֹהִים (פס. 29). תשובת

---

[97] מפאת אורך הקטע, לא נביא אותו כאן.

[98] אָמַר לָהֶם יֵשׁוּעַ: "הַאִם לֹא קְרָאתֶם בַּכְּתוּבִים, 'אֶבֶן מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה; מֵאֵת יהוה הָיְתָה זֹּאת, הִיא נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ'? עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם כִּי תִּלָּקַח מִכֶּם מַלְכוּת הָאֱלֹהִים וְתִנָּתֵן לְגוֹי אֲשֶׁר יָפִיק אֶת פִּרְיָהּ. וְהַנּוֹפֵל עַל הָאֶבֶן הַזֹּאת יִשָּׁבֵר לִרְסִיסִים, וְכָל מִי שֶׁתִּפֹּל עָלָיו תִּכְתֹּשׁ אוֹתוֹ." כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְהַפְּרוּשִׁים אֶת מְשָׁלָיו הֵבִינוּ כִּי עֲלֵיהֶם הוּא מְדַבֵּר. הֵם בִּקְשׁוּ לְתָפְסוֹ אוֹתוֹ, אֲבָל חָשְׁשׁוּ מִפְּנֵי הֲמוֹנֵי הָעָם, שֶׁכֵּן אֵלֶּה חָשְׁבוּהוּ לְנָבִיא.

[99] אני חב לנואל רבינוביץ תודות על הערותיו לפס. זה. ראה שם, עמ. 616.

המשיח הייתה כה נבונה, כה מקורית וכה מבוססת על הכתובים שׁשָׁמְעוּ זֹאת הַהֲמוֹנִים וְהִשְׁתּוֹמְמוּ עַל תּוֹרָתוֹ (פס. 33).

אחד הפרושים חזר כְּדֵי לְנַסּוֹתוֹ (פס. 35-34) והעמיד בפניו את אחד מנושאי המחלוקת העיקרים בימי בית שני ושכבר הועלתה בפניו בעבר: "אֵיזוֹהִי הַמִּצְוָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּתּוֹרָה?" (פס. 36). בתשובתו מתעלם ישוע מהטיעונים הרבניים באותה עת ומציב את החובה המוסרית שהתורה מטילה כמצווה הגדולה מכולן.

מתי חותם את הקטע בקריאת תגר נוספת מצד ישוע לפרושים. כשראה אותם המשיח נאספים, העמיד אותם במבחן הבנת הכתובים, ואַף אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲנוֹת לוֹ דָּבָר (פס. 46). בכך הכריע ישוע את הפרושים, כי מֵאוֹתוֹ יוֹם גַּם לֹא הֵעֵז אִישׁ לְהוֹסִיף לִשְׁאֹל אוֹתוֹ. דברים אלו אינם חותמים רק את שרשרת העימותים המתוארת בפרקים אחרונים אלו אלא את כל העימותים המילוליים בין ישוע לבין הסופרים והפרושים. מעתה לא נראה את שתי הקבוצות בנפרד אלא את חסידיהן כנמנים אל רודפי ישוע וצולביו.

<u>פרק כ"ג</u>[100] כבר בחנו קטע זו למעלה, בקשר לתורה[101]. כאן נציין שישוע מתח ביקורת קשה על הפרשנות המסורתית של התורה, כפי שזו גובשה וקודמה על ידי הסופרים והפרושים, כשהוא מתאר את עֶת הַמִּשְׁפָּט, עת הַחֶסֶד וְעֶת הָאֱמוּנָה במונחים של הַדְּבָרִים הַחֲשׁוּבִים יוֹתֵר שֶׁבַּתּוֹרָה[102] בהשוואה לאלו שהסופרים והפרושים החשיבו. מתי מציג בפרק זה את דברי המשיח אֶל הֲמוֹן הָעָם וְאֶל תַּלְמִידָיו (פס. 1) אודות הסופרים והפרושים. יש לו לא מעט לאמור לעם ולתלמידיו אודות הסופרים והפרושים.

סמכותם הרשמית אמנם הייתה לגטימית[103] (הם "ישבו בכסא משה", פס.[104]3-2), אבל הם נעדרו סמכות מוסרית כי בפירושיהם הביאו למעשה להפרת התורה (ראה את הביטוי *anomias* בפס.

---

[100] מפאת אורך הפרק לא נביא אותו כאן.

[101] צודק סאלדריני באמרו אודות מתי כ"ג שדברי המשיח, כפי שהם מוצגים על ידי מתי כאן, "Are not a random selection of complaints, but a structured series of charges." Matthew 23, Jerusalem University College Reader, pg. 597. בעמודים 602-596 הוא מנתח את המבנה באופן מאלף ומועיל ביותר, כשהוא מפגין את האופן היסודי שבו תקף ישוע את הסופרים והפרושים, כפר בתורתם ודחה את טענתם לזכות להנהיג את ישראל.

[102] פס. 24-23.

[103] כפי שסמכות המושלים החילוניים לגיטימית על פי שאול ברומ. י"ג. הם משרתי אלוהים ויש להישמע להם כי הם מונו על ידי אלוהים לטובת העם. כל עוד ובכל התחומים השימוש שהמושלים עושים בסמכות שהוענקה להם תואמת את מצוות אלוהים, וכל עוד ובכל התחומים שבהם משרתים המושלים נאמנה, יש לסור למשמעתם. אבל אין להסיק מכך ששאול התכוון שחובת המאמינם לציית למושל שיצווה עליהם בניגוד למצוות דבר אלוהים, וכך הדבר גם במה שמדובר בציות שיש להעניק לסופרים ולפרושים.

[104] למשמעות הביטוי, ראה את דיונו של נואל ס. רבינוביץ במקראה, עמ. 605 ואילך. קלווין מסכם: "To sit in Moses' seat means precisely giving instruction how to live from God's law... whoever sits on Moses' seat, then, teaches by the Word and authority of God and not on his own account or by his own interpretation."

28) על אף הרצון המוצהר לקיים אותה. בשורת מתי מציגה כאן את ישוע בהתנגשות מתמדת ורחבה עם תורת הפרושים כיוון שזו סטתה מתורת משה.

לא רק שיש לנהוג על פי תורת הפרושים כאשר הורו בנאמנות ובהתאם לדברי משה, אלא שאסור לנהוג כפי שנהגו הפרושים, שכן הסופרים והפרושים חייבו אחרים במה שבעצמם לא קיימו, והחובות שהטילו גובשו בלא התחשבות באלו שהיו נתונים להם (פס. 4-3). במקום לשרת את אלוהים, הם שירתו את עצמם, התנשאו על אחרים ורצו לעצמם כבוד מבני אדם במקום לכבד את אלוהים (פס.12-5).

הפרושים והסופרים הם צבועים (פס. 13, 15, 23, 25, 27, 29) -- לא מיעוט בתוכם, אומר ישוע על פי תיאורו של מתי, אלא הסופרים והפרושים ככלל (אף שאין ספק שהיו ביניהם יוצאים מהכלל) -- שבמקום לפתוח את הדרך למלכות השמים למעשה חסמו אותה. הם סרבו להיכנס ולאחרים לא הרשו (פס. 14-13). את תלמידיהם הפכו לבני גיהנום במקום לבני המלכות (פס. 15). הם מוֹרֵי דֶּרֶךְ עִוְרִים (פס. 16) שלא הבינו את כתבי הקודש וסילפו את המסר הרוחני והמוסרי שבכתובים (פס. 24-17). הם הדגישו את החיצוני על חשבון הפנימי (פס. 28-25), כלפי חוץ הם עוררו עניין וכבוד אֲבָל בִּפְנִים מְלֵאֵי צְבִיעוּת וְעָוֶל (פס. 28). הם בני רוצחי הנביאים (פס. 31), נְחָשִׁים בְּנֵי צִפָּעוֹנִים שלא יעלה בידם להימלט מִדִּין גֵּיהִנּוֹם (פס. 33). ירדפו[RVN1]

המשיח הבטיח לשלוח נביאים וחכמים וסופרים. הסופרים והפרושים ירדפו אותם (פס. 34) כדי להביאם להגדיש את סאת חטאי אבותיהם (פס. 32). שליחי המשיח ייהרגו, ייצלבו ויולקו בבתי הכנסת של הסופרים והפרושים , לְמַעַן יָבוֹא עֲלֵיכֶם כָּל דָּם נָקִי שֶׁנִּשְׁפַּךְ עַל הָאָרֶץ מִדַּם הֶבֶל הַצַּדִּיק עַד דַּם זְכַרְיָה בֶּן בֶּרֶכְיָה אֲשֶׁר רְצַחְתֶּם אוֹתוֹ בֵּין הַהֵיכָל לַמִּזְבֵּחַ. אָמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, בּוֹא יָבוֹא כָּל זֶה עַל

יש מקבילה בתלמוד בבלי, חגיגה, דף ט"ו ב', המעניית במיוחד כי מדובר בבתו של מי שמכונה "אחר" והוא כנראה שמעון בן אביה, רב ידוע ששם אמונו בישוע. לרוב איננו מביאים מקבילות מהמסורה היהודית, מה גם שכולה נכתבה אחרי ימי המשיח אף שבחלקה היא משמרת ראיות ותפיסות ששרדו מימי המשיח ולפניו. הציטטה שלפנינו כה קרובה לעניין הנאמר בבשורת מתי, ודברי מתי כאן כה שנויים במחלקות, שהציטטה עשויה בהחלט לעזור להבינה: רבינו בתו של אחר אתיא לקמיה דרבי. אמרה ליה, "רבי פרנסני". אמר לה, "בת מי את?" אמרה לו, "בתו של אחר אני". אמר לה, "עדיין יש מזרעו בעולם? והא כתיב, 'לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו' ". אמרה לו, "זכור לתורתו ואל תזכור מעשיו". מיד ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי בכה ואמר רבי, "ומה למתגנין בה, כך למשתבחין בה, על אחת כמה וכמה ור"מ, היכי גמר תורה מפומיה דאחר?" והאמר רבה בר בר חנה, אמר רבי יוחנן, "מאי דכתיב? - 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא'. אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, יבקשו תורה מפיהו, ואם לאו, אל יבקשו תורה מפיהו". אמר ר"ל ר"מ, "קרא אשכח ודרש, 'הט אזנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתי'. לדעתם לא נאמר אלא לדעתי" רב חנינא אמר מהכא, " 'שמעי בת וראי והטי אזנך, ושכחי עמך ובית אביך וגו' '. קשו קראי אהדדי לא קשיא הא בגדול הא בקטן כי אתא". רב דימי אמר אמרי במערבא ר"מ, "אכל תחלא ושדא שיחלא לברא דרש רבא מאי דכתיב, 'אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל וגו' '. למה נמשלו ת"ח לאגוז? לומר לך מה אגוז זה אע"פ שמלוכלך בטיט ובצואה, אין מה שבתוכו נמאס. אף ת"ח, אע"פ שסרח, אין תורתו נמאסת".

הַדּוֹר הַזֶּה (פס. 36-35). דחיית ישוע את הסופרים והפרושים ואת תורתם הייתה מוחלטת, מקיפה, חד-משמעית וסופית. זו הסיבה שמתי מתאר את השימוש שעשה ישוע במילה "אוי" (שמונה פעמים, ולא כפי שסופרים אחדים, פס. 13, 14, 15, 16, 23, 25, 27, 29). *אוי* היא מילת קינה שהנביאים הרבו להשתמש בה כשתיארו את האסונות ואת החורבן שנועדו לישראל ולעמים[105]. ישוע קונן על הסופרים והפרושים בגלל המשפט שיבוא עליהם מאת ה'.

כ"ו 3[106] זקני העם, שכבר ראינו כי היו בעיקר פרושים, נפגשו עם הכוהנים כדי לתכנן את תפיסת ישוע בהסתר, כדי שלא לעורר התנגדות לכך בעם.

כ"ו 30-17[107] ישוע חגג את הפסח בסעודת ערב שאחדים ממרכיביה מוכרים מהמסורת היהודית הנהוגה עד עצם היום הזה. אמנם לא ידוע בוודאות מה היו מרכיבי סעודת הפסח באותה עת וברור כי ההגדה טרם גובשה[108], אבל הטבילה בכערה, אכילת המצה, שתיית מספר כוסות יין, מהן אחת אחַרהסעודה, ושירת ההלל שנהגו בהם ישוע ותלמידיו באותו ערב מוכרים, וחלקם (הקטן) אינו מצוות התורה אלא היבטים של מסורת ישראל. בפ. 45 ישוע מתאר את מי שעומדים לעצרו ולהובילו למוות כאֲנָשִׁים חוֹטְאִים, ובפסוק 47 נמנים אותם חוֹטְאִים: הֲמוֹן רַב מֵאֵת רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם.

כ"ו 48-47[109], כ"ו 67-57[110] רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם הם שעצרו את ישוע בהסתר, הובילו אותו לדיון לא רשמי ולא מסודר, ככל הידוע בניגוד לכללים המקובלים אז, וככל הנראה שלא בנוכחות כל

---

[105] ראה למשל, ישע. ג' 11, ה' 20, י' 10, י"ח 1, כ"ח 8, ירמ. ד' 13, י"ג 27, מ"ח 1, 46, יחז. י"ג 3, כ"ד 6, ל' 2, הושע ז' 13, עמוס ו' 1, מיכה ב' 1, נחום ג' 1, חבק. ב' 2, צפנ. ב' 5.

[106] בְּאוֹתָהּ עֵת נִקְהֲלוּ רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם אֶל חֲצַר הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, קַיָּפָא שְׁמוֹ, וְהֶחְלִיטוּ לִתְפֹּס אֶת יֵשׁוּעַ בְּעָרְמָה וּלְהָמִית אוֹתוֹ, אַךְ אָמְרוּ: "לֹא בֶּחָג, שֶׁמָּא תִּהְיֶה מְהוּמָה בָּעָם."

[107] בָּרִאשׁוֹן לְחַג הַמַּצּוֹת נִגְּשׁוּ הַתַּלְמִידִים אֶל יֵשׁוּעַ וְשָׁאֲלוּ: "הֵיכָן אַתָּה רוֹצֶה שֶׁנָּכִין לְךָ לֶאֱכֹל אֶת הַפֶּסַח?" הֵשִׁיב לָהֶם: "לְכוּ הָעִירָה, אֶל פְּלוֹנִי וְאִמְרוּ לוֹ, 'כֹּה אָמַר רַבֵּנוּ, עִתִּי קְרוֹבָה. אֶצְלְךָ אֶעֱשֶׂה אֶת הַפֶּסַח עִם תַּלְמִידָי'." הַתַּלְמִידִים עָשׂוּ כְּמִצְוַת יֵשׁוּעַ וְהֵכִינוּ אֶת הַפֶּסַח. בָּעֶרֶב הֵסֵב עִם הַשְּׁנֵים-עָשָׂר, וְכַאֲשֶׁר אָכְלוּ אָמַר: "אָמֵן אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, אֶחָד מִכֶּם יַסְגִּירֵנִי." הֵם הִתְעַצְּבוּ מְאֹד וְהֵחֵלּוּ אִישׁ אִישׁ לִשְׁאֹל אוֹתוֹ: "זֶה אֲנִי, אֲדוֹנִי?" הֵשִׁיב וְאָמַר: "הַטּוֹבֵל אִתִּי אֶת יָדוֹ בַּקְּעָרָה הוּא יַסְגִּירֵנִי. בֶּן-הָאָדָם אָמְנָם הוֹלֵךְ כַּכָּתוּב עָלָיו, אַךְ אוֹי לָאִישׁ אֲשֶׁר יַסְגִּיר אֶת בֶּן-הָאָדָם. הָאִישׁ הַהוּא, מוּטָב הָיָה לוֹ אִלּוּלֵא נוֹלַד." הֵגִיב יְהוּדָה שֶׁהָיָה עָתִיד לְהַסְגִּירוֹ -- וְשָׁאַל: "זֶה אֲנִי, רַבִּי?" הֵשִׁיב לוֹ: "אַתָּה אָמַרְתָּ." כַּאֲשֶׁר אָכְלוּ לָקַח יֵשׁוּעַ לֶחֶם, בֵּרַךְ וּבָצַע וְנָתַן לַתַּלְמִידִים בְּאָמְרוֹ: "קְחוּ וְאִכְלוּ, זֶה גּוּפִי." לָקַח אֶת הַכּוֹס, בֵּרַךְ וְנָתַן לָהֶם בְּאָמְרוֹ: "שְׁתוּ מִמֶּנָּה כֻּלְּכֶם, כִּי זֶה דָּמִי, דַּם הַבְּרִית הַחֲדָשָׁה הַנִּשְׁפָּךְ בְּעַד רַבִּים לִסְלִיחַת חֲטָאִים. וַאֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, מֵעַתָּה לֹא אֶשְׁתֶּה מִפְּרִי הַגֶּפֶן הַזֶּה עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה חָדָשׁ עִמָּכֶם בְּמַלְכוּת אָבִי."לְאַחַר שֶׁשָּׁרוּ אֶת הַהַלֵּל יָצְאוּ אֶל הַר הַזֵּיתִים. אין צורך בהקשר זה לדון במקומה של המלה "חדשה" בקשר הברית. זהו דיון למקום אחר.

[108] חלקים ממנה מצטטים רבנים ומסורות מתקופות מאוחרות יותר.

[109] עוֹדֶנּוּ מְדַבֵּר וְהִנֵּה בָּא יְהוּדָה, אֶחָד מִן הַשְּׁנֵים-עָשָׂר, וְאִתּוֹ הֲמוֹן רַב, מֵאֵת רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם, בַּחֲרָבוֹת וּבְמַקְלוֹת. הַמַּסְגִּיר אוֹתוֹ הִקְדִּים לָתֵת סִימָן בְּאָמְרוֹ: "מִי שֶׁאֶתֵּן לוֹ נְשִׁיקָה זֶה הוּא; תִּפְסוּ אוֹתוֹ."

[110] הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָצְרוּ אֶת יֵשׁוּעַ הוֹלִיכוּהוּ אֶל קַיָּפָא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְשָׁם נִקְהֲלוּ הַסּוֹפְרִים וְהַזְּקֵנִים. כֵּיצָד הָלַךְ אַחֲרָיו בְּמֶרְחָק מָה וּכְשֶׁהִגִּיעַ לְחַצַר הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נִכְנַס פְּנִימָה וְיָשַׁב עִם הַמְּשָׁרְתִים לִרְאוֹת מַה יִּהְיֶה הַסּוֹף. אָז חִפְּשׂוּ רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְכָל הַסַּנְהֶדְרִין עֵדוּת שֶׁקֶר עַל יֵשׁוּעַ כְּדֵי לְהָמִית אוֹתוֹ, אַךְ לֹא מָצְאוּ, אַף שֶׁבָּאוּ לְשָׁם עֵדֵי שֶׁקֶר רַבִּים. אַחֲרֵי כֵן נִגְּשׁוּ שְׁנֵי עֵדֵי שֶׁקֶר וְאָמְרוּ, "זֶה אָמַר, 'אֲנִי יָכוֹל לַהֲרֹס אֶת הֵיכַל הָאֱלֹהִים וּבְשָׁלוֹשָׁה יָמִים לִבְנוֹת אוֹתוֹ'." קָם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְשָׁאַל אוֹתוֹ: "אֵינְךָ מֵשִׁיב דָּבָר עַל מַה שֶּׁאֵלֶּה מְעִידִים נֶגְדֶּךָ?" אוּלָם יֵשׁוּעַ שָׁתַק.

הסנהדרין (ראה למטה). במהלך קדם-המשפט הם הביאו עדי שקר, ומשלא עלה בידם להגיע לעדות מספקת, נהג הכוהן הגדול בניגוד מוחלט לכללי הדין התקפים וחייב את ישוע בשבועה לומר לנאספים מי הוא. תשובת ישוע סיפקה להם את העדות המספקת שחיפשו. הם ביזו אותו והסכימו ביניהם כי אכן בֶּן-מָוֶת הוּא וכי יש להביאו למחרת בפני הסנהדרין ולדון אותו למוות. ממהלך הדברים משתמע כי ההחלטה גובשה מראש, והדיון התנהל רק במטרה לעגן את ההחלטה בעדויות ובעובדות שייאספו. כ״ז 1-10[111] 19-25[112] 41-43[113] מתי מקפיד לציין כי המשתתפים במפגש זה היו כָּל רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם, בניגוד למפגש שנערך בערב הקודם. ככל הנראה, מפגש שני זה היה המפגש הרשמי והמלא של הסנהדרין שנועד לאשרר את ההחלטה שגובשה לפני כן בערב הקודם ובכך להעניק לה מעמד חוקי. ההחלטה להמית את ישוע נבחנה כיוון שלא כל המשתתפים במפגש השני היו עדים למה שהחשיבו כגידוף. היא אושרה, נבחנו צעדים והוחלט כיצד להביא להמתתו. בהחלטת זו השתתפו, כאמור, כָּל רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם, ביניהם כמובן הסופרים והפרושים.

נחישותם להביא למותו, ואדישותם המוסרית, מוצגת על ידי מתי בדברי התשובה שלהם לדברי החרטה של יהודה, באופן שכפו על פילטוס לגזור את דינו למוות ובדרך שהביאו גם את העם לדרוש את מותו ולחייב את עצמם באחריות למות המשיח כאשר פילטוס, בהשפעת אישתו, ניסה לשכנע את העם לדרוש את שחרורו. מתי מחזק תיאור שלילי זה בכך שהוא מציין את חלקם של הכוהנים והפרושים במעשי הלעג של העם לאחר שנצלב ישוע. הוא טורח בכל דרך להדגיש את התפקיד המרכזי שמלאו הסופרים, הפרושים וראשי הכוהנים בדחיית ישוע, עיוות משפטו, הצלבתו וסבלו.

אָמַר אֵלָיו הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל: "אֲנִי מַשְׁבִּיעַ אוֹתְךָ בֵּאלֹהִים חַיִּים שֶׁתֹּאמַר לָנוּ אִם אַתָּה הַמָּשִׁיחַ בֶּן-הָאֱלֹהִים?" הֵשִׁיב לוֹ יֵשׁוּעַ: "אַתָּה אָמַרְתָּ, אַף אוֹמֵר אֲנִי לָכֶם, מֵעַתָּה תִּרְאוּ אֶת בֶּן-הָאָדָם יוֹשֵׁב לִימִין הַגְּבוּרָה וּבָא עִם עַנְנֵי הַשָּׁמַיִם."(מִיָּד קָרַע הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶת בְּגָדָיו וְאָמַר: "מְגַדֵּף הוּא. מַה לָּנוּ עוֹד צֹרֶךְ בְּעֵדִים? הִנֵּה כָּעֵת שְׁמַעְתֶּם אֶת הַגִּדּוּף. מַה דַּעְתְּכֶם?" הֵשִׁיבוּ: "בֶּן-מָוֶת הוּא." אָז יָרְקוּ בְּפָנָיו וְהִכּוּהוּ בְּאֶגְרוֹף; גַּם סָטְרוּ לוֹ וְאָמְרוּ: "נַבֵּא לָנוּ, הַמָּשִׁיחַ, מִיהוּ הַמַּכֶּה אוֹתְךָ?"

[111] עִם בֹּקֶר נוֹעֲצוּ כָּל רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְזִקְנֵי הָעָם עַל יֵשׁוּעַ כְּדֵי לְהָמִית אוֹתוֹ. הֵם קָשְׁרוּ אוֹתוֹ, הוֹלִיכוּהוּ מִשָּׁם וּמָסְרוּהוּ לְפִילָטוֹס הַנָּצִיב.

[112] כַּאֲשֶׁר יָשַׁב עַל כֵּס הַמִּשְׁפָּט שָׁלְחָה אֵלָיו אִשְׁתּוֹ לֵאמֹר: "אַל יִהְיֶה לְךָ דָּבָר עִם אוֹתוֹ צַדִּיק, כִּי רַבּוֹת סָבַלְתִּי הַיּוֹם בַּחֲלוֹם בִּגְלָלוֹ." וְאוּלָם רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְהַזְּקֵנִים שִׁכְנְעוּ אֶת הֲמוֹן הָעָם לְבַקֵּשׁ אֶת בַּר-אַבָּא וּלְהַכְחִיד אֶת יֵשׁוּעַ. פָּנָה אֲלֵיהֶם הַנָּצִיב וְשָׁאַל: "אֶת מִי מִשְׁנֵיהֶם תִּרְצוּ שֶׁאֲשַׁחְרֵר לָכֶם?" אָמְרוּ: "אֶת בַּר-אַבָּא." שָׁאַל אוֹתָם פִּילָטוֹס: "אִם כֵּן, מָה אֶעֱשֶׂה לְיֵשׁוּעַ הַנִּקְרָא מָשִׁיחַ?" אָמְרוּ כֻּלָּם: "שֻׁיִּצָּלֵב!" שָׁאַל: "אֲבָל מָה רָעָה עָשָׂה?" אַךְ הֵם צָעֲקוּ בְּיֶתֶר שְׂאֵת: "שֻׁיִּצָּלֵב!" כְּשֶׁרָאָה פִּילָטוֹס כִּי אֵינוֹ מוֹעִיל דָּבָר וּמַה גַּם שֶׁמִּתְרַגְּשֶׁת מְהוּמָה, לָקַח מַיִם וְרָחַץ אֶת יָדָיו לִפְנֵי הֲהָמוֹן בְּאָמְרוֹ: "נָקִי אָנֹכִי מִדָּמוֹ שֶׁל זֶה. זֶהוּ עִנְיָנְכֶם!" עָנוּ וְאָמְרוּ כָּל הָעָם: "דָּמוֹ עָלֵינוּ וְעַל בָּנֵינוּ."

[113] הִתְלוֹצְצוּ רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים עִם הַסּוֹפְרִים וְהַזְּקֵנִים בְּאָמְרָם: "אֲחֵרִים הוֹשִׁיעַ; אֶת עַצְמוֹ אֵינֶנּוּ יָכוֹל לְהוֹשִׁיעַ?! מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא! שֶׁיֵּרֵד עַכְשָׁו מִן הַצְּלָב וְנַאֲמִין בּוֹ! בָּטַח בֵּאלֹהִים, עַתָּה יְפַלְּטֵהוּ אִם חָפֵץ בּוֹ, כִּי אָמַר 'בֶּן אֱלֹהִים אֲנִי'."

כ״ז 62-66[114] אלא שבלבם קיננו עדיין חששות, ומתי מציג זאת ביזמה חסרת התקדים שנקטו כדי למנוע את המשך הפצת תורתו של ישוע בכך שביקשו למנוע מתלמידיו לטעון לתחייתו. משסורבו על ידי הנציב, בעצמם חתמו את הקבר והציבו עליו משמר, שכידוע לא הועיל בהרבה כי, מפחד המלאך שהופיע המשך הדברים נִבְהֲלוּ הַשּׁוֹמְרִים וְהָיוּ כְּמֵתִים (כ״ח 4-2).

כ״ח 1-20[115] מתי מציג את תקומת ישוע, את מעמדו לאחר תחייתו ואת השליחות שהטיל על תלמידיו, בין השאר במונחים של ניצחון על הסופרים והפרושים. בניגוד לדגש שמושם בימינו על ידי פרשנים ודרשנים רבים, הניצחון על המוות מוצג אך אינו מודגש (אף כי אין להכחישו, כמובן). במהלך הבשורה הציג מתי את המאבק שניהל ישוע איתם והם איתו בכל מה שנוגע לָסמכות לבאר את משמעות דברי התורה. כיוון שסירב למָרותם, הסופרים והפרושים שיתפו פעולה עם הכוהנים כדי להביא למותו. אבל הוא קם מהמתים וכעת ממשיך בפעילותו[116], כשבידיו כָּל סַמְכוּת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ ותלמידיו נשלחים אל כל אומות העולם כדי לעשותם לתלמידים שלו, לא לתלמידי משה או הרבנים, כשהוא עצמו עמנואל, המלווה אותם, כָּל הַיָּמִים, עַד קֵץ הָעוֹלָם[117].

3.ג. מסקנות ראשוניות

מתי מציג את ישוע בעימות מתמיד ומהותי עם הסופרים והפרושים במה שנוגע למהימנות ולסמכות מסורתם הפשרנית ולהלכות שהפיקו מפרשנות זו באשר לחובות עם ישראל. מתי מראה שישוע כפר

---

[114] לְמָחֳרַת עֶרֶב הַשַּׁבָּת נִקְהֲלוּ רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְהַפְּרוּשִׁים אֶל פִּילָטוֹס. אָמְרוּ לוֹ: "אֲדוֹנֵנוּ, נִזְכַּרְנוּ כִּי בְּעֹדֶת שֶׁהָיָה חַי אָמַר הַמַּתְעֶה הַהוּא, 'אַחֲרֵי שְׁלוֹשָׁה יָמִים קוֹם אָקוּם.' לָכֵן צַוֵּה נָא שֶׁיִּשָּׁמֵר הַקֶּבֶר עַד הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ תַּלְמִידָיו וְיִגְנְבוּ אוֹתוֹ. לְאַחַר מִכֵּן יֹאמְרוּ לָעָם 'הוּא קָם מִן הַמֵּתִים', וְתִהְיֶה הַהַתְרָמִית הָאַחֲרוֹנָה גְּרוּעָה מִן הָרִאשׁוֹנָה." אָמַר לָהֶם פִּילָטוֹס: "הִנֵּה לָכֶם מִשְׁמָר, לְכוּ וְשִׁמְרוּ כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם יוֹדְעִים." הֵם הָלְכוּ וְהִבְטִיחוּ אֶת הַקֶּבֶר בְּכָךְ שֶׁשָּׂמוּ חוֹתָם עַל הָאֶבֶן וְהִצִּיבוּ מִשְׁמָר.

[115] מפאת אורך הקטע לא נביא אותו כאן.

[116] באופן שהוא מסיים את בשורתו, מתי מרמז שהמשיח ממשיך את פעילותו כָּל הַיָּמִים, עַד קֵץ הָעוֹלָם.

[117] הופתעתי למצוא אישור לדברי אצל Allison (עמ. 269–262), העורך השוואה בין ישוע, כפי שמתי מציר אותו, לבין מהש ומגיע למסקנה שהמקבילות המשמעויות נועדו להצביע אל ידוע כמנהיג העם החדש, משה. הוא מסיים באלה המלים: "It follows that Matthew designed his conclusion so as to generate an implicit parallel between Jesus and Moses. Just as the lawgiver, at the close of his life, commissioned Joshua both to go into the land peopled by foreign nations and to observe all the commandments in the law, and then further promised his successor God's abiding presence, so similarly Jesus: at the end of his earthly ministry he told his disciples to go into all the world and teach observance of all the commandments uttered by the new Moses; and then he promised his abiding presence."

בסמכותם, דחה וסתר את הפרשנות שלהם, גער בהם על שסתרו את רוח מצוות אלוהים והאשים אותם בצביעות, רדיפת כבוד ואהבה עצמית במקום שתהיה בהם אהבת אלוהים והעם.

4. מסקנות סופיות (בינתיים)

למותר לציין כי זהו מחקר ראשוני, הבוחן רק בחלק מהנתונים הדרושים כדי לגבש מבשורת מתי ראייה כוללת של דברי ישוע ומעשיו על פי מתי במה שנוגע לתורת ישראל ולמסורת ישראל. דרוש מחקר רחב יותר, בין השאר במה שהוזכר למעלה, כדי לעבור ממסקנות-ביניים למסקנות סופיות יותר. עבודה זו לא מתיימרת לעשות זאת. ניתן בשלב זה לסכם:

בשורת מתי היא, מחד, בשורה יהודית מובהקת: המבנה, ההעדפות הלשוניות, אופן הצגת מעשי המשיח ותורתו, ההתייחסות להתגשמות הנבואות ולאשר נאמר על פי הנבואות, שאלת התורה והמסורת -- כל אלו הם יהודיים מסורתיים ואין להם מקבילות במקורות אחרים. מאידך, אין בשורה שמנגדת בחדות רבה יותר את בשורת ישוע המשיח למסורת ישראל שהלכה והתגבשה, ושקיבלה ביבנה, בסביבות שנת 85 לספירה, את צורתה הסופית בהנהגת הפרושים וממשיכי דרכם. מספר מסקנות נוכל להפיק מהדרך שתיאר מתי את יחסו של ישוע לתורה ולמסורת הפרושית שהייתה בימיו בתהליך גיבוש.

ראשית, מתי ראה בתורה ובמסורת ישראל, כולל זו הפרושית, מוקד חשוב בפעילות המשיח והיבט מרכזי של תורתו. הוא האמין שתלמידי ישוע וחסידיו לאורך הדורות צריכים להכיר ולהבין ולהפיק את הלקחים המתבקשים מהעובדה שהבשורה היא יהודית במובהק, התגשמות התורה והנביאים. עם זאת, הוא ככל הנראה קיווה להעמיד לפני עם ישראל גישה שונה-בתכלית ליהדות -- יהדות משיחית להבדיל מיהדות פרושית -- כדי שיעדיף העם את דרכי המשיח על דרכי הפרושים וממשיכי דרכם.

מכאן, כמובן, משתמע, כי מתי לא ראה בישוע מייסדה של דת חדשה אלא את מפרשה הנאמן והסמכותי של היהדות הנאמנה למקרא. כיוון שכך, מתי במודע הציג את בשורתו בכל האמצעים היהודיים שעמדו לרשותו ובדרך שנועד להדגיש לקחים אלו, הנוגעים ישירות לנקודת מבט יהודית שכן השאלה כיצד להיות נאמנה למקרא ולתורה היא שאלה יהודית מובהקת, נושא בוער באותה עת כשהיהדות לא הייתה מונוליטית כהיום אלא שהיו בה דעות רבות, שכל אחת מהן טענה להיות נציגת היהדות האמיתית, הנאמנה. מחד נקט בגישה מסורתית במה שנוגע לאופן הצגת הדברים, בין שבמופגן ובאופן ישיר ובין שברמז ובעקיפין (חלוקה כמעט סמויה של הבשורה שכתב לחמישה

חומשים, הצגת קורות ישוע במונחים של תולדות ישראל, ההתייחסויות הרבות לתנ״ך, ועוד). מאידך הראה מתי כיצד התנגד ישוע לתורות הפרושים, דחה את הנהגתם, כפר בסמכותם המוסרית, נרדף והומת על ידם, והמשיך להיות מושא לחרדתם אפילו אחרי שמת.

מתי מראה שיחסו של המשיח למסורת הפרושית המתגבשת הייתה דו-משמעית. הוא לא נקט בשלילה מוחלטת של המסורת. להפך, הוא קיים אותה, שילם את מס חצי השקל, ניהל את סדר הפסח שהיה נהוג אז, ורבות מההלכות שלו נוסחו במונחים הלכתיים יהודיים. מאידך, ישוע כפר בסמכותה המוסרית והרוחנית של מסורת ישראל ולא היסס להפר אותה בכל עת שזו סתרה את מצוות אלוהים ברוחן או ככתבן, או כאשר התנגשו בדרישות המוסר. במלים אחרות, במהלך אורח חייו הרגיל קיים המשיח את המסורת כפי שעשה כל אחד מהעם וכאחד מהעם. אבל הוא סירב להכיר בסמכותה הדתית או המוסרית, זיהה את פגמיה העמוקים ולא היסס לעבור על איסוריה כאשר הייתה הצדקה לכך.

אין בדעתי לטעון ששני נושאים אלו היו היחידים, או אפילו המרכזיים בדעתו של מתי כאשר חיבר את בשורתו, אבל דומני שמותר לקבוע כי הם נחשבו בעיניו מאוד, וכי הם שימשו כקווים שכיוונו את ברירת החומר ואת אופן הצגתו.

שנית, מתי הקפיד להציג את ישוע כמפרשה הסמכותי והמהימן של כוונתן המקורית של מצוות התורה, כמי שעומד מעליה, מכיר אותה מפני ומלפנים ומסוגל לקבוע מסמרות בכל הנוגע למשמעויותיה והדרכים שיש ליישמה. כשמדובר במצוות המוסריות, ישוע הבהיר שכוונת הדברים בתורה מוצאת התגשמות דווקא בנקיטת עמדות מחמירות לעומת אלה שהונהגו על ידי הפרושים במה שנוגע לתורה (לא די להימנע מלרצוח, יש להימנע מלפגוע בכבודו של אדם. אין להתגרש אלא במקרה של ניאוף, וכן הלאה), ולפעמים מוצאת התגשמות זו את דרכה להקלה-לכאורה (מותר לעשות טוב בשבת). שאלת השאלות היא מוסרית וזה גם הקו המכריע.

שלישית, קריאה בבשורת מתי לאור המאבק שהתנהל בין ישוע לפרושים שופך אור על הדרך להבין את הנאמר בבשורה ומאפשר לנו לראות אותה כיצירה אחת שלמה, במקום מקטעים-מקטעים חסרי קשר, בלי מחשבה או כיוון.

רביעית ואחרונה, הדגש ששם המשיח על ההיבט המוסרי של התורה, ובעיקר על עשרת הדברות, עשוי להועיל לנו אם נדע אנחנו להימנע מדגש על החיצוני והטקסי, החותר תחת אושיות העיקר שבכתובים ולזכור שאלוהים חפץ אמת בַּטְּחוֹת (מז. נ״א 8). בדיוק שָׁם עלינו להיערך למאבק

מתמיד בנטיות לבנו. אם נבין שהתורה, (שעיקרה מתומצת בעשרת הדברות) היא רוחנית (רומ. ז׳ 14) וקְדוֹשָׁה, וְשהַדִּבֵּר הוּא קָדוֹשׁ וְיָשָׁר וְטוֹב (רומ. ז׳ 12), אם נאהב אותה ונישמע לה, נעשה את רצון המשיח. בהקשר זה נאמנים דברי Bockmuehl:

"There has long been a popular antinomian point of view in mainstream Protestant thought, which denies that New Testament faith could involve binding morals of any kind. On this view, aside from the general exhortation to 'love', any 'imposition' of substantive and non-negotiable moral warrants must be a legalistic distortion of the Gospel of grace…. A close reading shows that … the early Christians… continued in practice to operate with a clear and common canon of basic moral principles affecting a wide range of human behavior" (עמ Vii).

ככל שישראל תחשף לבשורה זו, היא תחשף לבשורת המשיח במונחים יהודיים מובהקים. מי ייתן שישראל תשמע. במהרה בימינו, אמן.

רשימת מקורות

מקורות בעברית

הברית החדשה, תרגום חדש ומתוקן, החברה לכתבי הקודש בישראל, 1991, ירושלים

תלמוד בבלי

תלמוד ירושלים

מקורות באנגלית

Albright W. F. and Mann C. S. *Matthew, A New translation with Introduction and Commentary, The Anchor Bible Series, Doubleday, NY, 1971*

Allison, C. Dale*, The New Moses – A Matthean Typology*, T & T Clark, Edinburgh 1993

Arndt and Gingrich, Translators and editors, *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature* from Bauer's 4th edition of ***Griechisch-deutsches Wörterbuch Zu Den Schriften Des Neuen Testaments und Der Übrigen Urchristlichen Literatur.****, 1949-52*, University of Chicago Press, 1957

Bockmuehl, Markus, *Jewish Law in Gentile Churches (Halakhah and the Beginning of Christian Public Ethics)*, T&T Clark, Edinburgh, 2000

Bornkamm, Gunther, Barth, Gerhard and Held, H. J., *Tradition and Interpretation in Matthew -- The New Testament Library, SCM Press, London, 1960*

Brown, Colin Editor *Dictionary of New Testament Theology*, Zondervan, Grand Rapids, 1980, Vol. 1

Calvin, John, *A Harmony of the Gospels*, Vol. 1-3, Translated by A. W. Morrison, Edited by David and Thomas Torrance, St. Andrew Press, Edinburgh, 1972

Davies W.D. and Allison D.C., *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew* , International Critical Commentary; 3 vols.; Edinburgh; T&T Clark, 1988-97.

France, R. T. *Matthew, Evangelist and Teacher, New Testament Profiles, Inter Varsity Press, Downers Grove, 1989*

Gill, John, *Exposition on the Old Testament* originally published in six consecutive volumes (1748-1763), republished by various publishers. We used an online version, www.ewordtoday.com/comments/**gill**
Jerusalem University College, *Reader*, Fall Semester 2008, Instructor Akiva Cohen, assorted articles:

Davis, W.D. and Allison, Dale C., *The Gospel According to Saint Matthew*, A Critical and Exegetical Commentary, T & T Clark, Edinburgh

Donaldson, Terence A., *The Law That Hangs (Matthew 22:40) Rabbinic Formulation and Matthean Social World*, no details

Hagner, Donald A., *New things from the Scribe's Treasure Box*, Expository Times, No date

Saldarini, Anthony J. *The Gospel of Matthew and Jewish Christian Conflict*

------*Delegitimization of Leaders in Matthew 23*, no details given

Rabinowitz, Noel S., *Mathew 23-24, Does Jesus Recognize the Authority of the Pharisees and Does He Endorse Their Halakhah?* No details given

From JUC Reader provided by Akiva:

Snodgrass, Klyne, *Matthew and the Law*, no details given

Matthew's Gospel and Formative Judaism, no details given

The New Testament and Jewish Practice, no details given

The Parting of the Ways, The Gospel of Matthew and Judaism, no details given

The Pharisees, Scribes and Sadducees in Mark and Matthew, no details given